

Vestlandet

**Naturtypeskildring - inkludert skjøtselsplan - for
Storevarden på Nerlandsøya i Herøy kommune,
Møre og Romsdal fylke.**

Bioreg AS Rapport 2017 : 20

BIOREG AS

Rapport 2017:20

Utførande institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersonar: For Bioreg: Finn Oldervik For brukarane: Egil Kvalsund	ISBN-nr. 978-82-8215-341-6
Prosjektansvarleg: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as Tlf. 915 27 072 E-post: solfrid@bioreg.as	Oppdragsgjevar: Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved Geir Moen	Dato: 15.05.2017
Referanse: Folden, Ø., Lien Langmo S. H., Olsen, O. & Oldervik, F. G. 2016. Naturtypeskildring og skjøtelsplan for Storevarden i Herøy kommune, Møre og Romsdal fylke. Bioreg AS rapport 2017 : 20. ISBN; 978-82-8215-341-6.		
Referat: Rapporten skildrar naturverdiar og artsmangfald for Storevarden på Nerlandsøya i Herøy kommune. Lokaliteten Storevarden inkluderer to tidlegare registrerte lokalitetar med kystlynghei på Nerlandsøya, nemleg Nerlandsøya: Skorpesundet (BN00010866) og Nerlandsøya: Andbøvika (BN00010872), i tillegg til Nerlandsøya: Kaldalsbukta (BN00010891) som er inkludert då også denne inneheld mykje kystlynghei i tillegg til nordvende kystberg. Alle desse tre vart inkludert i den nye store lokaliteten i samband med at store delar av Nerlandsøya sumaren 2016 vart kartlagt etter NiN (Natur i Noreg). Denne kartlegginga, samt arbeidet med denne skjøtelsplana, avdekkja mykje større areal med kystlynghei på Nerlandsøya enn det som tidlegare var registrert, og ein har difor valt ei slik løysing. Vidare gjer rapporten greie for dei skjøtelsiltaka som bør setjast i verk for å ta vare på dei biologiske verdiane som er knytt til lokaliteten.		
4 emneord: Kulturlandskap Kystlynghei Naturtype Skjøtelsplan		

Figur 1. Dei høgareliggande områda på biletet utgjer sentrale deler av kystlyngheilokaliteten Storevarden. Som ei rand under ligg furuplantingane ned mot busetnaden. Innfelt er purpuryng som finst mellom anna nedst i fjellsida mellom Koparstad og Skageneset. Foto 27.09.2016 Øystein Folden for Bioreg AS ©.

Føreord

Etter at naturtypen kystlynghei blei ein utvald naturtype i 2015, har det blitt eit behov for skjøtelsesplanar for desse lokalitetane. Fylkesmannen i Møre og Romsdal v/ Geir Moen tok initiativ til utarbeiding av skjøtelsesplanar for ei rekke kystlyngheilokalitetar i fylket i 2016. Mellom desse er dei tidlegare registrerte lokalitetane på Nerlandsøya; BN00010866 Nerlandsøya: Skorpesundet og BN00010872 Nerlandsøya: Andbøvika. I 2016 vart også store delar av Nerlandsøya kartlagd etter NiN på oppdrag frå Miljødirektoratet. Bioreg hadde ansvaret også for denne kartlegginga, saman med fleire underleverandørar. I samband med utlysing av konkurransen for utarbeiding av skjøtelsesplanar på Nerlandsøya, vart det stilt krav om at desse planane skulle sjåast i samanheng med NiN-kartlegginga, slik at planane inkluderte alt kystlyngheiareal på Nerlandsøya.

NiN-kartlegginga førte til at to tidlegare registrerte lokalitetar med kystlynghei på Nerlandsøya, nemleg Nerlandsøya: Skorpesundet (BN00010866) og Nerlandsøya: Andbøvika (BN00010872), i tillegg til lokaliteten Nerlandsøya: Kalddalsbukta (BN00010891) som også inneheld ein betydeleg andel kystlynghei, vart inkludert i ein ny, stor lokalitet. Denne består av eit areal som strekkjer seg frå Skorpesundet i vest til Langneset og Teigeneset i aust, og frå Koparstad og Kvalsund i sør til Mulevika og Nerland i nord. Denne lokaliteten fekk namnet Storevarden, og er til saman på om lag 8650 daa. I tillegg til kystlyngheier inkluderer den også parti med myr, nakent berg, fjellheier i dei høgareliggjande områda, samt eit ganske stort areal med naturbeitemark. Alle areala inkludert i lokaliteten, i tillegg til beitemarkene utanfor, er naudsynte for at øya skal fungere som beitemark for sau. Mellom anna opplyser representant for grunneigarane, Egil Kvalsund (pers. med.) at sauene på vinteren ofte beiter på dei høgast liggjande partia av øya som ein delvis har definert som fjellhei.

Feltarbeidet i samband med utarbeiding av skjøtelsesplanen, vart i hovudsak utført av Øystein Folden, assistert av Oddvar Olsen og Solfrid Helene Lien Langmo i perioden 26. til 27. september 2016, medan NiN-kartlegginga fann stad i to periodar, mellom 8. og 16. juni og mellom 24. til 30. september. Her var Solfrid Helene Lien Langmo ansvarleg for gjennomføringa av feltarbeidet saman med Oddvar Olsen, John Bjarne Jordal, Anna Skaarnæs-Moldestad og Gunnar Kristiansen, dei siste to frå Rambøll Noreg.

På Nerlandsøya vart det første gongen registrert kystlynghei i august 1987. Det var her tale om lokaliteten på Barmen (under namnet Kvalsvik) av Fremstad et. al. (1991). Resten av lokalitetane med kystlynghei på øya, samt dei fleste lokalitetane med naturbeitemark, er kartlagd noko seinare, nemleg i 2001 og 2010 i samband med naturtypekartlegging og supplerande naturtypekartlegging i Herøy kommune (Jordal & Grimstad, 2001 og Holtan, 2011). Andbøvika vart fyrste gong registrert i 1993 i samband med undersøkingar av beitemarksfunngaen i ein del naturbeitemarker og naturenger i Møre og Romsdal og Trøndelag (Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1993.). Om lokaliteten i Skorpesundet (BN00010866) skriv Holtan (2011) m.a.; «Lokaliteten får verdi A (svært viktig) fordi den utgjør eit variert og særprege område med m.a. purpurlyng, kristtorn, og raudlistteartane olivenfylltav, havburkne og kvitkurle», medan Andbøvika (BN00010872) m.a. vert omtala slik; «Beitevegetasjonen er prega av dels kalkfattig eng med engkvein, gulaks og urter, dels av meir kalkpåverka fukthei og sig med mange kalkkrevjande artar (G4a og G11). Vegetasjonen i omgjevnadene er elles noko prega av heivegetasjon, med bjønnekam, storfrytle, heistorr, heisiv og lyngartar (G1d, H1, H2 og H3).» I begge desse rapportane er Skorpesundet verdisett til Svært viktig - A, medan Andbøvika er verdisett til Viktig - B. Lokaliteten i Kalddalsbukta (BN00010891) er opphavleg registrert som Nordvendte kystberg og blokkmark, men inneheld også ein god del kystlynghei, og er av den grunn, i tillegg til arndering, også inkludert i den nye, store lokaliteten. Denne er av Holtan (2011) m.a. skildra på denne måten; «Lokaliteten får verdi A (svært viktig) på grunn av stor artsrikdom og ei velutvikla utforming av naturtypen nordvendte kystberg, med funn av to kravfulle raudlisterartar.»

I tillegg til dei nemnde lokalitetane, er det også registrert to større areal med naturbeitemark som inngår i området som denne skjøtelsesplanen gjeld for. Desse har ein likevel vald å oppretthalde som eigne lokalitetar grunna utsjånad og kvalitetar. Dette gjeld lokalitetane Nerlandsøya: Myraneset (BN00010865) og Nerlandsøya: Mulevika (BN00010847). Mulevika er av Jordal & Grimstad (2001) skildra som ei av dei mest artsrike naturbeitemarkene som er kjende i heile landet.

Av bygdebøkene for Herøy, mellom anna Rabben (1970), går det klart fram at det i det meste av Herøy var vanleg å nytte lyng både som tilleggsfôr i vårknipa, og også til brensel. I tillegg er det

omfattande spor etter torvtekt i dei fleste myrene på heile øya, noko som er naturleg ut frå mangelen på naturleg skog i området. Rabben (1970) har levande skildringar av denne torvskjeringa. I fylgje Egil Kvalsund (pers. med.) var det brent regelmessig på Nerlandsøya fram til og med mellomkrigstida. Ein stor brann mellom 1948 og 1949 gjorde at denne tradisjonen synes å verta mindre utbreidd, og brenninga har difor vore mindre systematisk etter dette. I dei seinare åra er Mulevika brent og gjerda inne med tanke på sauebeite. Her er beitetrykket i dag høgt og lyngen meir eller mindre borte. Her var det også tidlegare vinterbeite for sau, men då med kvitsau. I dag er det i overkant av 400 vinterfora NKS og GNS til saman på Nerlandsøya.

Føremålet med å utarbeide ei skjøtelsplan for dette store området, er at skjøtelsen skal ta vare på heilskapen i landskapet på Nerlandsøya og gje eit godt grunnlag for dyrehaldet der, samstundes som det er eit mål at den skal kome inn i ei form som gjer at naturtypene og verdiane på lokaliteten ikkje går tapt, men tvert om får ein skjøtsel som gjer at dei biologiske verdiane blir tatt godt vare på. Dette vil inkludere skjøtsel både av kystlynghei og naturbeitemark, i tillegg til at lokaliteten som nemnd også inneheld mange andre naturtypar som er viktige for kystlyngheiene.

Vi vil med dette få takke Fylkesmannen i Møre og Romsdal v/Geir Moen for oppdraget og for godt samarbeid om prosjektet. Samtidig vil vi takke grunneigarane representert ved Egil Kvalsund for godt samarbeid og verdifulle bidrag til skjøtelsplanen, samt for den gode mottakinga vi fekk ved besøket i 2016! Vi vil også takke prosjektmedarbeidarar som var med på NiN-kartlegginga av Nerlandsøya i 2016, samt Liv Guri Velle, Møreforskning for nyttige innspel til skjøtelsplanane (mest meddelt gjennom dei skriftlege arbeida hennar!

Tingvoll 15.05.2017	Volda 15.05.2017	Rissa 15.05.2017	Aure 15.05.2017
Øystein Folden	Oddvar Olsen	Solfrid H. L. Langmo	Finn Oldervik

Naturtypeskildring og skjøtelsplan for Storevarden	5
--	---

Innhold

Føreord	3
Innhold.....	5
1. Generelt om kystlynghei	6
1.1 Ulike typer kystlynghei.....	6
1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei	7
2. Om Nerlandsøya, naturgrunnlag og dagens drift.....	8
2.1 Kort områdeskildring av kystlyngheiene på Nerlandsøya.....	8
2.2 Driftsbeskrivelse	9
3. Skjøtsel av Storevarden – beskrivelse av planlagte tiltak	10
3.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei.....	10
3.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei	11
3.4 Restaurering av kystlynghei	13
3.5 Mål for skjøtsel på Storevarden.....	13
3.6 Planlagte skjøtselstiltak på Storevarden.....	15
3.7 Oppfølging av skjøtelsplanenOppfølging av skjøtelsplanen	16
4. Mer informasjon.....	17
5. Detaljert skildring av naturtypane på lokalitetane som fell inn under skjøtelsplanen.	18
5.1. Nerlandsøya: Storevarden.....	18
6. Kjelder.....	23
Skriftlege	23
Kjelder frå Internett	23
Munnlege	24
7. Ortofoto/kart	24
8. Bilete	27
9. Artsliste.....	37
10. Veiledning til skjøtelsplanskjemaene.....	43

1. Generelt om kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Naturtypen har blitt til i de ytterste, oseaniske strøkene langs kysten der klimaet er så mildt at småfe har kunnet gå ute hele året, eller det meste av året.

Om sommeren har også storfe beitet i lynghei, og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene svidd slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en vintergrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlynghei fra sør til nord og fra øst til vest.

Røsslyng er en viktig art i kystlynghei.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strekker seg fra Lofoten i Nordland til Kragerø i Telemark. Det er også lynghei på noen få øyer i ytre Oslofjord, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Norderhaug & Johansen 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting, eller beiting store deler av året, og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Naturtypen kystlynghei inngår i kystlandskapet i en mosaikk med en rekke andre naturtyper slik som semi-naturlig eng- og strandeng, strandberg og myr. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten sør til Portugal. I Norge, som i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lynghei på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligste kystlyngheier og dermed et spesielt ansvar for å ivareta disse. Variasjoner i miljøvariabler (kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning) danner grunnlag for en rekke grunntyper av kystlynghei, og variasjoner i bruk (lyngsviing og beiting) øker kompleksiteten i artssammensettingen og diversitet. Tiden etter lyngsviing kan deles inn i fire ulike faser; pionerfase, byggefase, moden fase og degenererende fase, og enkelte arter kobles spesifikt til noen av disse fasene. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også artsmangfoldet, spesielt av de skjøtselsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

1.1 Ulike typer kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natur i Norge (NiN), deler kystlynghei på grunnlag av kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning inn i tolv grunntyper: Kalkfattig baklihei, kalkfattig kystlynghei, kalkfattig tørr kystlynghei, kalkfattig fuktig kystlynghei, intermediær baklihei, intermediær kystlynghei, intermediær tørr kystlynghei, intermediær fuktig kystlynghei, svakt kalkrik kystlynghei, svakt kalkrik tørr kystlynghei, sterkt kalkrik kystlynghei, sterkt kalkrik tørr kystlynghei (Halvorsen et al. 2015).

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, flekkmarihånd, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, teppe-rot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Kalkrik kystlynghei skiller seg fra den kalkfattige ved et høyere innslag av kalkrevende arter som fleckmure, blåstarr, reinrose, villin, fjellfrøstjerne og orkideer. Bakliheier, som ofte er nord- og østvendte, gjerne i humide skråninger, har typiske arter som bjørnekam, revebjelle, ormetelg, blåbær og blokkebær. Kystlynghei med høy uttørkingsfare har gjerne arter som heigråmose, melbær, kveinarter, finnskjegg og gulaks. Kystlynghei med høy vannmetning skiller seg fra tørrere grunntyper ved et framtreddende innslag av fuktrevende arter og myrarter som klokkelyng, blokkebær, rome og bjønnskjegg.

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i lokale komplekse miljøvariabler.

1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei

Sør-Norge

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Vest-Norge

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-østretning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkelyng, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng, som er frostmfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

Midt- og Nord-Norge

Fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttestarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellarter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei (høg uttørkingsfare og låg vannmetning) kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkrevende arter. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

2. Om Nerlandsøya, naturgrunnlag og dagens drift

2.1 Kort områdeskildring av kystlyngheiene på Nerlandsøya

Områda som inngår i kystlyngheia i denne skjøtelsplanen består av tidlegare kartlagde kystlyngheilokalitetar (Nerlandsøya; BN00010866 Nerlandsøya: Skorpesundet og BN00010872 Nerlandsøya: Andbøvika), og areal som ligg mellom desse. I tillegg er lokaliteten BN00010891 Nerlandsøya: Kalddalsbukta også inkludert i planen, då den inneheld eit betydeleg areal av kystlynghei. Også lokalitetane Nerlandsøya: Myraneset (BN00010865) og Nerlandsøya: Mulevika (BN00010847) inngår i areala omfatta av planen, sjølv om desse framleis er haldne utanfor avgrensinga av kystlyngheia. Den nye lokaliteten, som strekkjer seg frå Skorpesundet i vest til Langneset og Teigeneset i aust, og frå Koparstad og Kvalsvika i sør til Mulevika og Nerland i nord, har fått namnet Storevarden.

Lokaliteten med tilgrensande naturbeitemarkar utgjer som nemnd eit stort areal på Nerlandsøya, og er for det meste å rekne som kystlynghei. Den består av mykje lyngdekt mark med innslag av gras og urter innimellom. På sør- og vestsida av øya er lyngheiane i stor grad turre. Her finst også parti med purpurlyng-heier. På nord- og austsida er heiene fuktigare og i større grad å rekne som bakli-hei. Her finst også innslag av blokkmark der det er registrert fleire interessante lav og mosar knytt til eit fuktig oseanisk klima. I tillegg til kystlyngheiene finst ein del større og mindre myrområde i dalar og søkk. Myrene har mange stader ein svært gradvis overgang til fuktig hei slik at grensesetjing mellom desse typene kan vere vanskeleg. Av større myrparti kan ein nemne Vardemyra, Kalddalen og Vardemyrane nord for Storevarden. Mange av myrene og også ein del av fuktheiane har omfattande spor etter torvtekt. Mange stader, og særleg i dei vindutsette områda, finst nakent berg i finskala mosaikk med kystlyngheier og fjellheier i dei høgastliggjande områda som på Nerlandshornet, Storevarden og Rjåhornet. I ein del bratte parti, som mellom anna i Skorpesundet ned mot Koparstad og under Rjåhornet, finst parti med meir eller mindre opa rasmark og blokkmark. Det same gjeld på austsida av øya. Innimellom steinane veks likevel mykje røsslyng. Ut over dette finst ein del større og mindre dammar og tjørn, inkludert drikkevasskjelda for øya. Innanfor lokaliteten finst også ein betydeleg andel naturbeitemark. Det meste av beitemarkene finst i dei lågareliggjande delane av liene, men også enkelte parti høgt oppe, som mellom anna sør for Storevarden. Alle areala inkludert i lokaliteten, i tillegg til beitemarkene utanfor, er naudsynte for at øya skal fungere som beitemark for sau. Mellom anna opplyser representanten for grunneigarane, Egil Kvalsund (pers. med.) at sauene på vinteren ofte beiter på dei høgastliggjande partia av øya, dei som delvis er definert som fjellhei. Desse areala er dermed ein av føresetnadane for at dei gamle kystlyngheiene på Nerlandsøya kan få eit beiter regime som gjer at dei kan oppretthaldast som kystlynghei også i framtida.

I høgare delar av området er lyngen naturleg kort som følge av vindslitasje i tillegg til beiting (særleg vinterbeite). I bakli er det delvis grov lyng og ein del område med einer i varierende mengde og storleik. På nordsida og i Skorpesundet ser ein i tillegg byrjande tilgroing med lauvskog, og elles ser ein tiltakande frøspreiing frå utplanta utanlandske bartreslag. Ein del av plantefelta ned mot Kvalsund og Koparstad er tatt med innan lokaliteten, då undervegetasjonen framleis har preg av kystlynghei. Heile området sett under eitt har tilgang til høgareliggjande lyngbeite om vinteren, sørvendte, tidlege vårbeite, og nordvendte og fuktigare lyngbeite med gras og urter i tillegg til sjønære område med semi-naturleg eng og fragment av strandeng.

I heile området er det som nemnd omfattande spor etter at det er tatt ut torv, slik at ein del areal som ser ut som kystlynghei i dag reint biologisk truleg er undergrunn med restar av ter-

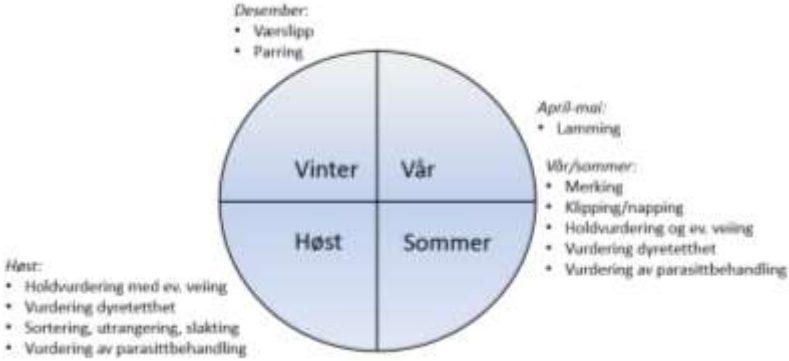
renglekkande myr. Desse er seinare revegetert med lyng og skjøtta som kystlyngheier. Det er likevel stor usikkerheit om kor store areal dette gjeld.

Kva gjeld klima så ligg Nerlandsøya etter Moen (1998) i sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon, vintermild underseksjon (O3t) og boreonemoral vegetasjonssone (BN). Berggrunnen består i fylgje berggrunnskartet for det aller meste av ikkje inndelte gneisar, og skulle difor vere fattig. Den er likevel opplagt at det finst innslag av rikare berggrunn i tillegg til påverknad av næringssalt frå sjøen. Dette fordi det stadvis er rik vegetasjon, noko som særleg er knytt til kjeldepåverka parti, samt at mykje av lyngheiene er å rekna som intermediære.

2.2 Driftsbeskrivelse

Driftsbeskrivelsen utarbeides av grunneier/bruker. Den beskriver dagens bruk og status på lokaliteten. Veiledning finnes i kapittel 10. Opplysningene vil bli publisert i naturbase sammen med skjøtelsplanen og den naturfaglige beskrivelsen av lokaliteten.

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse: <i>Øystein Folden har skrive dette på grunnlag av intervju med Egil Kvalsund 07.04.2017.</i>
Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart): <i>Mellom kufellene ved Teigeneset og Myraneset er det eit beiteområde (merka B og C fig 2) som i hovudsak er brukt om sommaren. Ved Teigane har det vore eit område som har vore brukt for seg. Resten av arealet har vore brukt under eitt.</i>
Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene: <i>På område B/C har det vore 60-65 vinterfora nks som har gått sommarsesongen. Det har vore litt forsøk med sau der om vinteren også, men kufellene blir fjerna om vinteren og gjev ei utfordring. Ved Teigane har det vore 35 vinterfora sauer, på resten av arealet har det vore 90 vinterfora utegangarsau.</i>
Beskriv nåværende opplegg for sviing (Hva har du svidd, når ble det svidd, ev. tegn inn på kart): <i>Det er svidd eit område ved Teigetua i 2017.</i>
Har du gjort andre skjøtseltiltak enn beiting og sviing: <i>Nei!</i>
Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)?
Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres? <i>Området ved Teigane har for stort beitetrykk, noko som kan endrast med gjerder. Område B/C inklusive Teigeneset og Langeneset kan med fordel beitast noko om vinteren.</i>
Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området (sjeldne arter, problemarter, kulturminner, vern etc.)?
Beskriv rutiner for tilsyn og sanking: <i>Tilsyn ein gong for veka. Dyra blir tatt på innmark kring 15. april og sleppt ut til jonsok, slik at lamming og merking blir enklare. I denne perioden er det også klipp og vaksining.</i>
Beskriv tilgang til ly på beite: <i>Sauen legg seg bak kollar som det er nok av. Elles finst det noko skog der sauen kan søke ly, men dei er aldri observert der når det er behov for ly.</i>

Beskriv rutiner for eventuell nødføring og plassering av førplass: <i>Ved Teigetua er det etablert ein føringsplass der det også er mogleg å frakte vatn. Opplegget er prøvd ut ein gong vinteren då alt tørka opp.</i>
Beskriv vanntilgang til dyra på beite: <i>Det er bekkar, sikler og vatn mange stadar innan lokaliteten.</i>
Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel <u>dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»</u>): <i>Mellombels dispensasjon.</i>
Driften gjennom året – legg til aktiviteter: <i>Paring skjer 25. november til 10. januar. Lamma blir tatt frå i august-september, dei som ikkje går til slakt går på heimebeite til sein vinter.</i>
 <p>Desember:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Værslipp • Parring <p>April-mai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lamning <p>Vår/sommer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Merking • Klipping/ripping • Holdvurdering og ev. veing • Vurdering dyretetthet • Vurdering av parasittbehandling <p>Høst:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Holdvurdering med ev. veing • Vurdering dyretetthet • Sortering, utrangering, slaktning • Vurdering av parasittbehandling
Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?
Andre kommentar:

3. Skjøtsel av Storevarden – beskrivelse av planlagte tiltak

3.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammel-norsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammel-norsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsføring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

3.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdata.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernlova), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnet, må beitegrunnet vurderes. Beitegrunnet påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvædet og skadet røsslyng forringer beiten mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å føre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terrang og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevernmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*
- 8) *Tilsynet skal intensiveres før og under lamming.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnet gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utgangdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfør, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslaktning må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utgangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalet raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utgangdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

3.3 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

Lyngsviing er ei vanlig skjøtselsform i kystlynghei.

til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f. eks forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtelsen til disse verdiene.

Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauene får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Førproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("mogen") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtelsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannsløkkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

3.4 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskotsfôr" for sauene. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

3.5 Mål for skjøtsel på Storevarden

Utarbeides av fagkyndig kartlegger. Veiledning finnes i kapittel 10.

SKJØTSELSPLAN
Dato utarbeiding av skjøtelsplan: 08.04.2017
Dato befaring: 26. og 27.09.2016
Dato samtale med grunneier/bruker:

26.09.2016, 07.04.2017 og 28.04.2017, 11.05.2017 (FGO)			
Utformet av: Øystein Folden et al		Firma: Bioreg AS	
UTM sone: 33	Nord: 6917900	Øst: 321800	Gnr./Bnr.: 2/1, 2/2, 2/3, 3/12, 4/1, 4/2, 4/3, 4/4, 4/8, 4/9, 4/10, 4/11, 4/12, 4/14, 4/15, 4/16, 5/14, 6/1, 6/2, 6/3, 6/4, 6/5, 6/6, 5/1, 5/2, 5/3, 5/4, 5/5, 5/6, 5/14, 5/15, 5/16, 7/1, 7/2, 7/3, 7/4, 7/5, 7/6, 7/9, 8/1, 8/3, 8/4, 8/5, 8/6, 8/7, 8/8, 8/9 og truleg nokre fleire.
Areal (noværande): 8647 dekar		Areal (etter evt. restaurering):	
Del av verneområde: Nei, men grensar inntil verneområda på Runde i nordaust.		Kva vern:	
Finnes det særskilde skjøtselomsyn i området, kva:			
<p>Hekkkande fugl og må takast omsyn til. Planlagt skjøtsel i perioden 1.2.-1.7. skal drøftast med viltansvarleg hos fylkesmannen for å klarlegge om det er område som må skjøttast utanom denne perioden det aktuelle året.</p> <p>Sårbar infrastruktur må takast omsyn til. I nedbørsfeltet til den tidlegare offentlege vasskjelda kan det drivast ordinær skjøtsel. Ved brenning i nærleiken av kringkastingsmaster og kraft- og telefonmaster skal ein legge inn buffersonar, slik at ein er trygg for at sviinga ikkje kan gjere skade i form av brann eller tilsoting av innretningane. Ein bør vidare innhente informasjon om eventuelle nedgravde vassrøyr eller kablar som kan ta skade av sviing.</p> <p>I Kalddalen er det registrert gamle steinsetjingar som er automatisk freda. I Skorpesundet er det registrert fleire holer. Ved kulturminne av stein skal ein mekanisk fjerne grovare plantedelar og jorda må vere våt/frose, slik at det ikkje blir langvarig varme på slike stader. Om det skulle dukke opp eventuelle gravrøyser, stiller det med brenning seg litt annleis. Skulle det verte aktuelt med rydding og brenning, bør fylkeskommunen, som er forvaltningsmyndigheit for automatisk freda kulturminne, kontaktast slik at ein kan overhalda retningslinjer for rydding og sviing rundt slike kulturminne.</p>			
MÅL			
Hovudmål for lokaliteten:			
Ved skjøtsel skal ein oppretthalde ein god variasjon av terrengetypar som i stor grad skal haldast fri for høg vegetasjon, samtidig som det gir godt beite.			
Konkrete delmål:			
Område med grov lyng skal inngå i ein sviingssyklus, slik at det blir brent med ca. 15-20 års mellomrom, så langt det er praktisk mogleg. Der det er ein del einer skal ein fjerne mesteparten av denne.			
Ev. spesifikke mål for delområde(r):			
I Skorpesundet skal det ryddast for einer. Også ein del av den unge lauvskogen her skal fjernast. I Kalddalsbukta og Andbøvika skal halvparten av trea som har vakse opp dei siste åra fjernast.			
Tilstandsmål artar:			
Lyng i ulike aldersklassar.			
Mål for bekjemping av problemartar/gjengroing:			
Desse artane skal alltid fjernast når ein kjem over dei fåtalige: sitkagran/lutzgran, bergfuru/buskfuru/vrifuru, platanlønn, svensk asal og bulkemispel. Planta bestand skal ein prøve å få			

fjerna over noko tid.

3.6 Planlagte skjøtselstiltak på Storevarden

3.6.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting:

Beiteopplegget er velprøvd og opplegget for 2016 vidareførast i stor grad. Dvs. beiting med norsk kvit sau 60-65 vinterfora nks i nordskrånninga frå Teiganeset til Myraneset. For resten av skjøtelslokaliteten skal det beitast med utgangarsau og eventuelt noko nks, til saman 125 vinterfora. Når ein om nokre år har kome betre på tur med sviing, vil ein venteleg kunne auke beitestrykket noko.

Det manglar gjerde på nokre strekningar, og dette ønskjer ein å få ordna. Det gjeld ca. 200 m ved Teigane-Teigetua. Vidare utbetringar og noko nytt gjerde mellom Kvalsund og Koparstad.

Vinterfunksjon av kufeller ved Teiganeset og Myraneset er framleis uløyst.

Det er etablert fast plass for tilleggsforing og ekstra tilgang på vatn om nødvendig ved Teigetua. Det har til no ikkje vore registrert behov for ekstra skjul då terrengformasjonane er varierte og gir le ein eller annan stad same kva retning veret kjem frå.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak beiting og tilrettelegging for beiting:			
Gjerde, 2300 meter		Materialar 32000 pr km, i tillegg kjem arbeid.	
Utstysrbehov knytt til beiting og tilrettelegging for beiting: Gjerdestolpar, netting, grunder			

3.6.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing:

I dei høgareliggande delane av skjøtelslokaliteten er det berre område som ligg litt i le som utviklar grov lyng som er aktuell å svi. Vidare er det ovanfor Koparstad og i Skorpesundet store område som må ryddast/sviast. Dette gjeld også i dalen nord for Rjåhornet. I dei fleste nordhellingane er det også område som bør sviast. Desse områda skal gå inn i ein sviisyklus på 15-20 år mellom kvar sviing. Det tilseier at ein bør svi 100-150 dekar årleg. Dette arealet bør fordelast i fleire område og bør ikkje utgjere areal på meir enn 10 dekar i kvar flate.

Vertilhøve vil i stor grad avgjere om kvar det let seg svi til ei kvar tid, så ein set ikkje opp nokon nærare plan for lokalitetar som skal sviast. Viss det ikkje er vertilhøve for sviing, vil det vere betydelege område som treng mekanisk fjerning av einer og framande bartre som ein då kan gjere i staden.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak sviing:			
Sviing av lyng (Om sviing ikkje kan gjennomførast, brukast	Årleg	20 dagsverk	

dagsverka til rydding i staden)			
Utstysrbehov knyttet til sviing: klapper, blåselampe, greinsaks, greip.			

3.6.3 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av planlagte restaureringstiltak:

I Skorpesundet skal ein setje inn særlege tiltak for å få fjerna store mengder einer, men også noko av den unge lauvskogen. Sørvendte område vil lett brenne for hardt, slik at frøbank blir borte og erosjon kan bli eit problem. Difor legg ein opp til ein del kontrollert brenning på bål-plassar. Der det er gras og lyng under eineren, kan ein rydde all einer, der det er jord under må ein gjere det i etappar, slik at ein får etablert gras og urter før all einer blir fjerna. Dette for å unngå erosjon. Etter kvart vil området kunne inngå i vanleg sviingsregime. I Andbøvika og Kalddalsvika er det ein del hogst av ung lauvskog som skal til.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Spesifikke restaureringstiltak:			
Rydding av einer og lauv, Skorpesundet	Årleg	10 dagsverk	
Rydding av lauvskog, Andbøvika og Kalddalsvika	Årleg	4 dagsverk	
Rydding av rømlingar/planteskog i områda mot Kvalsund og Koparstad	Årleg	25 dagsverk	
Utstysrbehov knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter: Motorsag, ryddesag, greinsaks, greip, verneutstyr.			

3.6.4 Andre planlagte skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK

Beskrivelse av andre tiltak, ut over restaurering, sviing og beiting.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak:			
UTSTYRSBEHOV			
Annet:			

3.7 Oppfølging av skjøtelsplanen

OPPFØLGING

Skjøtelsplanen skal evalueres innen x år: 5 år

Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper:
Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert: Kurs i sviing.
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsplanen: Egil Kvalsund som representant for grunneigarane.

4. Mer informasjon

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: **Skjøtelsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DN's hjemmesider:

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>, restaurering og hevd, se: **Skjøtelsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DN's hjemmesider:

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>

Feltkode endret

Feltkode endret

Annen aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).
- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>.)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesi- alnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

5. Detaljert skildring av naturtypene på lokalitetene som fell inn under skjøtselsplanen.

5.1. Nerlandsøya: Storevarden

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)		
Navn på lokaliteten: Nerlandsøya: Storevarden	Kommune: Herøy (Møre og Romsdal)	Områdenr.:
ID i naturbase: NY Inkluderer tidlegare registrerte lokalitetar: Nerlandsøya: Skorpesundet (BN00010866) Nerlandsøya: Andbøvika (BN00010872) Nerlandsøya: Kalddalsbukta (BN00010891)	Registrert i felt av: Øystein Folden, Solfrid Helene Lien Langmo og Oddvar Olsen m.fl.	Dato: 26.-27.09.2016 NiN-kartlegging i to periodar, 08.-16.06. og 24.-30.09. 2016.
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Jordal, J. B. & Grimstad, K. J. 2001. Kartlegging av biologisk mangfold i Herøy kommune, Møre og Romsdal. Herøy kommune, rapport. 123 s. + kart og bilete. Holtan, D. 2011. Supplerande kartlegging av naturtypar i Herøy kommune i 2010. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, miljøvernavdelinga, rapport nr. 2 - 2011. ISBN 978-82-7430-204-4 (papirutgåva) Egil Kvalsund, representant for grunneigarane. Jon Rune Våge, m.a. brannsjef i Herøy kommune (Ingeniør)		Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
Hovudnaturtype (% andel fordeling): T34 Kystlynghei 65 % Tilleggsnaturtypar/mosaikk (% andel fordeling): T32 Semi-naturlig eng 10 % T1 Nakent berg 5 % T3 Fjellhei, leside og tundra 2 % T13 Rasmark 5 % V1 Open jordvassmyr 5 % V3 Nedbørsmyr 5 % V11 Torvtak 2 % L Vatn 1 %	Grunntypar etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): T34-C-2 kalkfattige kystlyngheier 15 % T34-C-3 intermediær bakli-hei 20 % T34-C-4 intermediære kystlyngheier 45 % Dei fleste av tilleggsnaturtypene, består av fleire ulike kartleggingseiningar, og ei oppramsing av alle desse vil berre gjøe ei svært lang, og lite informativ liste.	
Verdi (A, B, C): A – Svært viktig	Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Foto i samband med både naturtype- og NiN-kartlegging.	
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): P1Obv – Det går veg opp til Teigetuva. Det er også bygd veg langs sjøen til Kvalsvika P1Obk – Det går ei kraftlinje opp til Teigetuva og ei langs vegen til Kvalsvika P1Ou+ - Det er tatt ut ein del massar i samband med vegen opp til Teigetua og i samband med boring etter vatn her, og også langs vegen til Kvalsvika. P1Or – Langs vegen til Kvalsvika er det lagt opp nokre rasvollar og drive noko sikringsarbeid i		

fjellsidene.
 P1Ot – Torvbryting. Det er mange spor etter torvtekt innanfor lokaliteten.
 P1Sp – Særleg i områda frå Koparstad til Kvalsund og Teigane er det planta ein del framande treslag, mellom anna sitkagran og bergfuru.
 P1Fd – Det er anlagt eit høgdebasseng i samband med vassforsyninga til Nerlandsøya litt vest for Teigetua. Drikkevatnet er bora grunnvatn, slik at dette bassenget berre er tenkt nytta ved større brannar og liknande.

Stadkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstypar: Turr lynghei (H1): Røsslyng-utforming (H1a) Purpurlyng-utforming (H1b) Røsslyng- slåttestorr-torvull-utforming (H1c). Fuktig lynghei (H2): Røsslyng-blokkebær-utforming (H3a) Klokkelyng-rome-bjørneskjegg-utforming (H3c) Klokkelyng-rome-heigråmose-utforming (H3d) Røsslyng-bjørnekamhei (H4) Også her vil ei oppstilling av alle tilleggs- typane gje ei lang og lite informativ liste.
< 20 m		God	x	Slått		
20-50 m	x	Svak	x	Beite	x	
50-100		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårleg		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning	(x)	
				Park/ hagestell		

OMRÅDESKILDING (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsplanen)

Innleiing: Lokalitetsskildringa er utarbeidd av Øystein Folden i samarbeid med Solfrid Helene Lien Langmo, Oddvar Olsen og Finn Oldervik, alle Bioreg AS. Skildringa er laga i samband med utarbeiding av skjøtelsplan for kystlyngheiene på Nerlandsøya og på oppdrag for Fylkesmannen i Møre og Romsdal, og den er basert på feltarbeid i all hovudsak utført i perioden 26. til 27. september 2016. Oppretting av lokaliteten Storevarden, er eit resultat av det nemnde feltarbeidet, samt at store delar av Nerlandsøya sumaren 2016 vart kartlagd etter NiN 2.1 på oppdrag frå Miljødirektoratet. Dette feltarbeidet fann stad i to periodar, mellom 8. og 16. juni og mellom 24. og 30. september. Også for denne kartlegginga var Bioreg ansvarleg saman med fleire underleverandørar. Ved NiN-kartlegginga og feltarbeidet i samband med skjøtelsplanen, vart det fort klart at areala med kystlynghei på Nerlandsøya var mykje større enn det som tidlegare var registrert i Naturbase. Lokaliteten Storevarden består difor av dei høgareliggjande delane av Nerlandsøya tillegg til dei tidlegare registrerte lokalitetane Nerlandsøya: Skorpesundet (BN00010866) og Nerlandsøya: Andbøvika (BN00010872), i tillegg til Nerlandsøya: Kalddalsbukta (BN00010891) som er inkludert då også denne inneheld mykje kystlynghei i tillegg til nordvende kystberg. Dei tre nemnde lokalitetane er registrerte og reviderte i samband med naturtypekartlegging i kommunen (Jordal & Grimstad, 2001 og Holtan, 2011). I samband med desse kartleggingane, samt andre undersøkingar av området, er det lagt inn mange funn på Artskart, mellom desse, mange interessante funn av beitemarksopp, mosar og lav. Representant for grunneigarane på Nerlandsøya, Egil Kvalsund deltok på eit møte med kartleggjarane i samband med feltarbeidet i september. Skildringa er basert på nyaste versjon av faktaark for naturtypen frå juli 2015.

Lokalisering og naturgrunnlag: Lokaliteten består av det meste av arealet på sjølve Nerlandsøya (unnateke Barmen), og strekkjer seg frå Skorpesundet i vest til Langneset og Teigeneset i aust, og frå Koparstad og Kvalsvika i sør til Mulevika og Nerland i nord. Slik inkluderer den areal frå fjell til fjøre og består av alt frå beitemarker og kystlyngheiar til myrer, rasmark og bratte fjellsider. Øya har form som ein hatt der beitemarkene i stor grad finst langs bremsen, i dei lågareliggjande delane av lokaliteten i nord grenser da også lokaliteten til to andre store, verdfulle lokalitetar med naturbeitemark, nemleg Nerlandsøya: Myraneset (BN00010865) og Nerlandsøya: Mulevika (BN00010847). Lyngheiene ligg i skråningane rundt heile øya, samt i ein del fjellskråningar inne på øya, og mange stader i mosaikk med nakent berg og rasmark. Dei sør- og vestvende partia er turre, medan fuktigare utformingar dominerer dei nord- og austvende liene. På toppen flatar øya ut, med større og mindre søkk og ein del fjelltoppar. I søkka do-

minerer fuktheier og myrtypar, ofte i mosaikkar, og av større myrområde kan ein nemne Vardemyra, Kalddalen og Vardemyrane nord for Storevarden. Dei høgast liggjande områda er prega av vindslitasje, grunnlendt terreng og parti med fjellhei. Mellom dei høgste toppane er Storevarden (430 moh), Nerlandshornet (368 moh), Rjåhornet (419 moh), Skagetåa (315 moh) og Vardehornet (288 moh). Berggrunnen består av glimmergneis, mørk grå middels- til grovkorna. På austsida av Teigetua er det på berggrunnskartet merka eit mindre område med gabbro og eklogitt. Dette forklarar ganske godt at ein finn vegetasjon som indikerer ein ganske stor variasjon av kalkverknad. Stadvis er også påverknaden av nærings salt frå sjøen merkbar. Spreidd i lokaliteten ligg fleire større og mindre vatn og tjørn. Mellom dei største kan ein nemne Lemenvatnet og Lisjevattet, begge lokalisert mellom Skagetåa og Rjåhornet, og det oppdemde høgdebassenget som tener som reservekjelde ved til dømes større brannar, som ligg litt sør for Teigetua. Området ligg i fylgje Moen (1998) i sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon, vintermild underseksjon (O3t) og strekkjer seg frå boreonemoral vegetasjonssone i strandsona og heilt opp i noko som svarar til lågalpin sone på enkelte av dei høgastliggjande fjelltoppane.

Naturtypar, utformingar og vegetasjonstypar: Mesteparten av arealet innanfor lokaliteten er kartlagd som kystlynghei (om lag 65 %), og etter DN Handbok 13 består det meste av lyngheiene av fattig tørrhei. Dette gjeld då særleg i dei høgareliggjande og meir eksponerte områda på øya som ikkje er å rekne som fjellhei, samt i enkelte av dei lågareliggjande områda som mellom anna områda mellom Teigeneset og Teigetua. Vidare finst det også innslag av fattige fuktheiar i ein del dalsøkk. Denne finst ofte i tette mosaikkar med fattige myrtypar. På ein del høgdedrag finst også fragment av dårleg utvikla terrengdekkjande myrer. Resten av lyngheiane skal etter Handbok 13 førast til rik turrhei og rik fukthei. Dei rike turrheiene opptrer for det meste i sør og vest, frå Koparstad og utover langs Skorpesundet. Dei rike fuktheiene finst mest i dei bratte aust- og nordvende skråningane. Det meste av dette er å rekne som baklihei. Mange stader opptrer heiane her i dei bratte partia i tette mosaikkar med rasmark og nakent berg. Dei fleste av dei nord- og austvende bergveggane her var tidlegare definert som naturtypen nordvende kystberg og blokkmark. Mellom anna i Kalddalsbukta og Andbøvika finst godt utvikla former av denne naturtypen. Fjellsida på sørsida av Skagetåa er eit anna døme på område der hei og nakne berg opptrer i tette mosaikkar. Her er det bratt, med lyngdominans på alle hyllene nedover fjellsida.

Ut over dei nemnde naturtypane, består lokaliteten av mange større og mindre parti med myr. Desse ligg som nemnd for det meste i søkk og dalar på platået på Nerlandsøya. Det meste av denne er kalkfattig til svakt intermediaer, men med små innslag av rikare myrtypar i Kalddalen og i dalen nord for Rjåhornet. Mange av desse rikare myrene har klart preg av kjeldepåverknad. Heilt øvst på dei høgaste toppane på Nerlandsøya finst ein del parti med fattige fjellheier. Her finst også større og mindre område med nakne berg og noko blokkmark. Nede ved sjøen, rundt det meste av Nerlandsøya, ligg gamle, meir eller mindre attgrodde beitemarkar. Det meste av engene er å rekne som naturbeitemark av utforminga fattig beiteeng. Stadvis, mellom anna på Koparstad og i Skorpesundet, finst også mindre parti med rik beiteeng. Nærmast Koparstad finst også nokre fuktige beitemarker og strandsump. Også andre stader, mellom anna i Andbøvika og Kalddalsbukta, finst fragment av strandenger. I Skorpesundet finst også innslag av ulike utformingar av tarevollar i strandsona. Ut over dette finst det både langs Skorpesundet og aust i lokaliteten parti med strandberg.

Artsmangfald:

Lokaliteten er i store område meir eller mindre totalt dominert av røsslyng med innslag av urter og gras som mellom anna heistorr, heisiv, gulaks, finnskjegg, blokkebær, tettegras og kornstorr, og i dei noko fuktigare heiane også mykje torvull, kystmyrklekk, duskull, småbjørneskjegg og enkelte parti med rome. I dei nordvende skråningane finst i tillegg mykje blåbær og noko storfrytle og bjørnekam. På enkelte delar av øya, som mellom anna i Skorpesundet, ovanfor Koparstad og i Kalddalsbukta finst i tillegg ein god del einer og også noko oppslag av ung bjørk og osp. Nær husa frå Koparstad mot Teigeneset er det planta ymse utanlandske bartreslag.

Mange stader rundt det meste av øya finst som nemnd kjeldepåverka parti. I mange av kjeldene er artar som svarttopp og gulsildre vanlege. Enkelte av kjeldene er også totalt dominert av kjeldemosar og torvmosar, og i mange av skråningane er kjeldepåverknaden godt synleg på lang avstand. Frå Kalddalsbukta omtalar Holtan (2011) også moserike berg av typen høgstaude-sildreberg med funn av mellom anna blåstorr, engstorr, loppestorr, raudsildre og særbustorr. Også vidare oppover langs nordsida av Kalddalen og på nordsida av Rjåhornet er desse artane rikt representerte i mange sig. I skuggefulle bergveggar finst også fleire førekomstar av hinnebrege, og frå Kalddalsbukta omtalar Holtan (2011) funn av kystmaigull samt 4 orkideartar, m.a. vårmarihand og nattfiol.

I dei høgareliggjande områda finst parti med meir krekling, stivstarr og rypebær i tillegg til mykje hei-

gråmose. Her finst også område med godt beita lyngheiar med større innslag av urter og gras som mellom anna gulaks, bråtestorr, blåklokke og fjellmarikåpe. I dei sør- og vestvende lisidene frå Koparstad og utover langs Skorpesundet dominerer turre vegetasjonstypar. Her finst innslag av purpurlyng. Holtan (2011) nemner også funn av purpurlyng både i Kalddalsbukta og i Andbøvika på austsida av Nerlandsøya. Ved besøket i 2016 vart havburkne (NT) og blankburkne registrert i fleire holer på Skageneset. Den største av holene har metertjukke lag med geiteskit frå tidlegare, og inneheld ein av dei rikaste førekomstane av havburkne i Møre og Romsdal. Her er det også i samband med tidlegare naturtypekartleggingar (Jordal & Grimstad, 2001 og Holtan, 2011) registrert mellom anna kristtorn, kvitkurle (NT), sarnikel, knollerteknapp, krossved, kusymre, lundgrønaks (dominant i eit lite hasselkratt), nattfiol, nyresoleie, og ramlauk. Sistnemnde vaks også i 2016 i store mengder heilt nede i fjøresteinane langs Skorpesundet.

Dei fleste myrområda på plataet er av fattige typar med dominans av vanlege og lite krevjande artar. Unntaket er eit mindre område i dalen nord for Rjåhornet, der det også finst innslag av rikare myrtypar. Som nemnd finst det mange innslag av naturbeitemarkar rundt Nerlandsøya. Dei fleste av desse er dominert av gulaks i tillegg til artar som bråtestorr, lækjeveronika, tepperot, geitsvingel, sølvbunke, finnskjegg, blåklokke, heibljåfjør, kattefot, smalkjempe og tirltunge.

Lokaliteten er viktig også for mange andre artsgrupper, mellom anna hekkande fugl, både sjøfugl og rovfugl og for vilt, t.d. oter (VU). Her er mellom anna registrert tjuvjo (NT), hekkande storjo, bergirisk (NT), storspove (VU) og svartstrupe (EN). Sistnemnde hekkar i fylgje Oddvar Olsen utvilsamt på Nerlandsøya i gode år, men den er veldig variabel. Mange oseaniske og interessante mosar og lav er registrert her, og ein kan mellom anna nemne funn av olivenfittlav (NT) ved Skageneset, tannjordgyle (NT) sør for Mulevika og fleire funn av kystblåfittlav (NT). Holtan (2011) skildrar frå Kalddalsbukta funn av fuktkevjangande lavartar som sølvnever, lungenever, vanleg blåfittlav, skrubbenever og kystgrønnever. Av mosar kan ein nemne mellom anna øygardsmose (NT) (to funn i 2016), dronningmose, kveilmose, kystband og gullhårmose, som finst i rike førekomstar i mange av bakliheiane. I fleire av beitemarkene er det i tillegg registrert interessante artar av beitemarksopp. Holtan (2011) omtalar frå Andbøvika funn av 10 artar. Eit spesielt funn herifrå må nemnast; oransje bålbittersopp (NT).

Bruk, tilstand og påverknad: Tidlegare drift: Av bygdebøkene for Herøy, mellom anna Rabben (1970), går det klart fram at det i det meste av Herøy var vanleg å nytte lyng som tilleggsfôr, men kanskje like mykje som tennved og brensel. I fleire samanhengar er det fortald om at det var vanleg å riva lyng og einer til å fyra med. Det var lite med ved på ytre Sunnmøre og det var i hovudsak torv som vart nytta til oppvarming og matlagning, men som nemnd også lyng og einer. Både Rabben (1970) og Torvik (1998) skildrar slik bruk av lyng og einer. Torvik (1998) skildrar at denne lyngen var riven med handemakt, pressa saman til meir eller mindre runde ballar og rulla eller bore til gards. Det var gjerne borna som fekk jobben med å fyra med røsslyng, då den brann fort opp og stadig nytt måtte leggjast i omnen eller på gruva. Jordal og Grimstad (2001) skildrar det eldre dyreholdet i Herøy slik: «*Husdyra var i stor grad ei blanding av sau og geit som gjekk ute mesteparten av året. Desse vart samla og slakta om hausten, og det var først og fremst kjøtet ein nytta. Restar av den gamle kystgeita finst i dag berre på Skorpa i Herøy og Sandøya i Sande i vårt fylke, og drifta på desse har opphørt, slik at dei i praksis ikkje er å rekna som husdyr lenger. Kleofas Kvalsvik har fortalt at han skaut den siste utegangargeita på Nerlandsøya i 1942. Desse geitene er ulik mjølkegeita, og må sjåast på som ein genetisk ressurs som er godt tilpassa kystnaturen vår, og som må takast vare på.* Seinare vart det behov for å halda særleg kyrne inne, og ein trong då meir vinterfôr, og mykje av strandflatene på øya vart etter kvart dyrka opp.

Det er omfattande spor etter torvtekt i dei fleste myrene på heile øya, noko som er naturleg ut frå mangelen på naturleg skog i området. Også fleire av skråningane, særleg på sørsida av øya ber tydeleg preg av tidlegare torvskjering då lyng og meir myrprege vegetasjon somme stader ligg mest i eit sjakk-ruta mønster. Rabben (1970) har levande skildringar av denne torvskjeringa.

Nyare drift: Omtrent heile lokaliteten er i dag beita, i hovudsak av utegangarsau, men også noko norsk kvit sau, særleg i aust. Dei høgastliggjande areala av lokaliteten har kort og frisk lyng, som resultat av ein kombinasjon av vindslitasje og beiting. Område som ligg meir i le har ofte høgare og grovare lyng, for det meste røsslyng, men stadvis og meir einer. Ned mot sjøen finst det litt spreidd lausskog.

I fylgje Egil Kvalsund (pers. med.) var det brent regelmessig på Nerlandsøya fram til og med mellomkrigstida. Ein stor brann mellom 1948 og 1949 gjorde at denne tradisjonen vart mindre utbreidd, og brenninga har difor vore mindre systematisk etter dette. I dei seinare åra er Mulevika brent (men då

visstnok mest for å gje rom for meir gras i staden for lyng), og denne er seinare gjerda inne med tanke på saubeite. Her er beitetrykket i dag høgt og lyngen meir eller mindre borte. Her var det også tidlegare vinterbeite for sau, men då med kvitsau. Sjølv om Mulevika ikkje ligg innanfor lokaliteten, er denne eit viktig beiteområde. I dag er det i overkant av 400 vinterfora NKS og GNS til saman på Nerlandsøya.

Tidlegare var det mykje større areal med beitemarkar innanfor lokaliteten enn kva det er i dag, og flyfoto frå 1965 viser store beiteområde langs sjøen rundt det meste av øya som i dag er dominerte av lyng.

Det er veg til eit utrangert vassverk samt kringkastingsmast på Teigetua. Langs denne vegen er det i nyare tid bora etter grunnvatn, og det er anlagt eit høgdebasseng for vatnet noko vest for Teigetua. Det går også ein veg langs sjøen i aust, frå Kvalsund til Nerland. Vidare er det høgspenline gjennom området. Nede ved sjøen kryssar også fylkesvegen lokaliteten. Frå Koparstad til Kvalsund er større område i liene tilplanta med framande bartreslag.

Framande artar:

Sitkagran, bergfuru, svensk asal, platanlønn og bulkemispel er registrert som frøspredde inne i lokaliteten. Mot Kvalsund og Koparstad er det større plantefelt av bergfuru og sitkagran.

Kulturminne: I Kalddalen er det registrert gamle steinsetjingar som er automatisk freda. I Skorpesundet er det registrert fleire holer. Det finst elles mange steingardar rundt mykje av øya, mellom anna i Skorpesundet og frå Kvalsund til Koparstad. Også alle torvtak er vel å rekne som kulturminne. På Vardemyra sør for Storevarden finst godt synlege tufter etter i alle fall ei torvsjø, og mange fleire er mindre synlege.

Skjøtsel og omsyn: For å ivareta verdiane innanfor lokaliteten, er det ein føresetnad at lyngsviinga vert teke opp att i langt større omfang enn i dag (det er i dei seinare åra brent nokre små areal på Barmen). Brenninga må i stor grad konsentrere seg om nordvende skråningar og andre areal med grov lyng. Ein reknar med at dei høgareliggjande areala med ung, lågvaksen lyng, ikkje er avhengig av sviing, men av det beitet som finn stad i vinterhalvåret.

Vidare må det i område med svært stort oppslag av einer, som i Skorpesundet, ovanfor Koparstad og i Kalddalsbukta, ryddast ein god del. Også ein god del av den unge lauvskogen bør fjernast. Ryddeavfallet må brennast, gjerne på faste plassar som kan nyttast over fleire år. Sidan drikkevasskjelda for busetnaden sør på Nerlandsøya no er henta frå grunnvassbasseng, så treng ein ikkje ta særleg omsyn til dette verken kva gjeld beiting eller sviing. Ein må likevel ta omsyn til installasjonar som kringkastingsmasta der samt høgspen- og telefonliner. Også kulturminne som steinsetjingane i Kalddalen, holane i Skorpesundet og ruinane etter torvbua ved Vardemyra må takast omsyn til.

Del av heilskapleg landskap:

Lokaliteten består av store samanhengande areal med kystlyngheier og beitemarkar. Den må som nemnd også sjåast i samheng med areala i Mulevika og på Barmen i tillegg til Nerlandsøya: Myraneset. Nerlandsøya utgjer elles ein svært viktig del av kystlyngheiene i Herøy.

Verdivurdering: Vurderinga er gjort etter faktagrunnlag frå august 2015. Arealet er stort og har høg vekt (om lag 8647 daa). For parameteren raudlisteartar oppnår den middels til høg vekt, og det same gjeld for tilstand. Dette ut frå at det trass alt er lite gjengroingspreg her (sjølv om denne varierer innanfor lokaliteten), og at det innanfor det aller meste av lokaliteten er låg tretettleik. Også variasjonen i lyngens alder er med å trekkje opp. Vidare oppnår lokaliteten også middels vekt på parameteren påverknad. Dette ut frå at påverknaden av framande artar er svak om ein ser lokaliteten under eitt. Også det at lokaliteten elles er lite utsett for synlege tekniske inngrep er med på å trekkje verdien opp. Ein ser då bort i frå vassverk, vegar, kringkastingsmast og spor etter torvtakt, som trass alt berre påverkar mindre delar av lokaliteten. Også det at lokaliteten er ein del av eit større, samanhengande kulturlandskap på Nerlandsøya er med å trekkje verdien opp. Samla sett er det opplagt at lokaliteten skal ha verdien Svært viktig - A. Ein verdi som vil verte styrka gjennom opptaking av sviskjøtselen eller påvising av raudlisteartar av eks beitemarksopp, og ved fjerning av utanlandske treslag.

Merknad: Lokaliteten bør etter ei tids skjøtsel reinventerast med tanke på beitemarksopp, særleg i

areal som tidlegare har vore beitemark.

6. Kjelder

Skriftlege

Fremstad, E., Aarrestad, P.A. & Skogen, A. 1991. Kystlynghei på Vestlandet og i Trøndelag. Naturtype og vegetasjon i fare. NINA Utredning 029: 1-172. vegetasjon i fare. NINA Utredning 029: 1-172.

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge ISBN: 978-82-92838-40-2.

Jordal, J. B. & Grimstad, K. J. 2001. Kartlegging av biologisk mangfald i Herøy kommune, Møre og Romsdal. Herøy kommune, rapport. 123 s. + kart og bilete.

Holtan, D. 2011. Supplerande kartlegging av naturtypar i Herøy kommune i 2010. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, miljøvernavdelinga, rapport nr. 2 - 2011. ISBN 978-82-7430-204-4 (papirutgåva)

Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1998. Biologiske undersøkingar i kulturlandskapet i Møre og Romsdal i 1997-98. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Landbruksavd. Rapport nr. 2 - 98. 117 s.

Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1993. Soppfloraen i en del naturbeitemarker og naturenger i Møre og Romsdal og Trøndelag. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernavdelinga rapport nr. 9-1993. 76 s.

Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

Miljødirektoratet. 2015. Veileder for kartlegging, verdisetting og forvaltning av naturtyper på land og i Ferskvann. Utkast til faktaark 2015 – Kulturmark. Versjon 7. august 2015.

Miljødirektoratet. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. Ny revidert utgåve av DN-håndbok 1999-13 (under revisjon).

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. Statens kartverk.

Rabben, B. 1962. Herøyboka. [1] B. 1 : Gardar og folk. Herøy sogelag.

Rabben, B. 1963. Herøyboka. [1] B. 2 : Gardar og folk . Herøy sogelag.

Rabben, B. 1970. Herøyboka. [2] : Landslag og folkeliv. Herøy sogelag.

Velle, L. G., Nilsen, L. S. & Vandvik, V. 2012. The age of Calluna stands moderates post-fire regeneration rate and trends in northern Calluna heathlands

Velle, L. G. & Vandvik, V. 2013. Succession after prescribed burning in coastal Calluna heathlands along a 340-kmlatitudinal gradient

Kjelder frå Internett

Artsdatabanken, Artskart 28.03.2017

Miljødirektoratet, Naturbase

Fylkesmannen i Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag, GisLink

<http://artsdatabanken.no/Pages/171952>

<https://www.idunn.no/natur/2009/02>

Munnlege

Egil Kvalsund, Koparstadvegen 19, 6098 Nerlandsøy. Tlf 958 44930 E-post; post@kvalsundgartneri.no
Jon Rune Våge, Brannsjef i Herøy kommune, ingeniør.

7. Ortofoto/kart

Figur 2. Oversyn over tidligere registrerte lokaliteter på Nerlandsøya. A = Nerlandsøya: Skorpesundet, kystlynghei, B = Nerlandsøya: Andbøvika, kystlynghei, C (grønt område) = Nerlandsøya: Kaldalbukta, tidligere nordvendte kystberg og blokkmark, no omvurdert til kystlynghei, D= Nerlandsøya: Myraneset, naturbeitemark, E= Nerlandsøya: Mulevika, naturbeitemark. Den raude avgrensinga i nordøst er verneområdet på Runde. Kartet er henta frå Gislink.

Figur 3. Same utsnitt som i figur 2, med topografisk kart som grunnlag. Frå Gislink.

Figur 4. Den nye naturtypekalkiteten Storevarden markert med raud omringing. Som ein ser så inkluderer den fleire tidlegare registrerte lokalitetar, samt eit stort areal mellom desse, medan areal D og E på fig 2 (Myranesut og Mylevika) er haldne utanfor. Kart frå Gislink.

Figur 5. Flyfoto frå Skorpesundet (garden Skorpesund med gnr 2 på Nerlandsøya) frå 1965 (tv) og 2014 (th) viser ei dramatisk endring i landskapet. Dei gamle steingardane er mest borte i eineren. Karta er henta frå GisLink

Figur 6. Parti ovanfor (nordvest) for Kopperstad som i fylgje Egil Kvalsund (pers. med.) har vore eit område for uttak av torv. Legg merke til den flekkvise fordelinga av lyngheier og myr midt i biletet, og dei litt merkelege grensene i lia i vest. Kartet er henta frå Finn si kartteneste (www.kart.finn.no)

8. Bilete

Figur 7. Mellom Koparstad og Skageneset er det ein brem nærast sjøen med gras og lyng, ein fjellfot med rasmærk og ei fjellside som har mykje nakent berg, sjølv om det er så bratt at det blir lite areal på kartet. Foto 27.09.2016 Øystein Folden for Bioreg AS ©.

Figur 8. Når ein kjem opp i høgda er lyngen ofte mindre enn 10 cm høg, grov i botn og frisk i toppen. Her er det beiting og vindslitasje som er påverkingfaktorane, sviing er stort sett uaktuelt. Foto 27.09.2016 Øystein Folden for Bioreg AS ©.

Figur 9. Typisk situasjon i Kaldalsbukta. Det er ein god del grov lyng, og vi ser at lauvskogen held på å etablere seg. Skjøtselsplanen legg opp til at ein del av lauvtree skal fjernast. Hugs å fjerne mange tre medan dei er små, då er dei lette å bli kvitt. Ein må også rekne med å rydde einer mekanisk. Ved spesielle vertilhøve kan ein moglegvis svi mindre område utan at heile fjellsida tar fyr. Godt beitetrykk er viktig. Foto 27.09.2016 Øystein Folden for Bioreg AS ©.

Figur 10. Frå Kaldalsbukta. Lauvskogen i bratte veggen får ein ikkje gjort noko med utan geit. Skråninga nedanfor har gode parti med grasdominans og lyng som treng skjøtsel, i tillegg til at ein må halde unna lauvtre. Både telefontline og kraftline må ein også ta litt omsyn til. Flyfoto frå 1965 viser at grasinnslaget her tidlegare var langt større enn no. Foto 27.09.2016 Øystein Folden for Bioreg AS ©.

Figur 11. Posisjon 32VLQ2283317983. Einer skal i utgangspunktet fjernast, men nokre kan vere høvelege å setje igjen som ly der det er lite med andre alternativ. Foto 27.09.2016 Øystein Folden for Bioreg AS ©.

Figur 12. Frå posisjon 32VLQ2262917445. Vatnet i Børdalen har vore kommunen si vasskjelde, og er eit høgdebas-seng. Lyngen i framkant tørka ut under spesielle vertilhøve vinteren 2013-2014. Tørrlyngområdet bør ikkje sviast alt på ein gong, så ein må brenne av frå toppen. I bakgrunnen ser ein kringkastingsmasta på Teigetua. Denne må ein unngå å påverke ved lyngsviing. Litt til høgre og litt lågare enn masta er det ein fast førplass når det er naudsynt med tilleggsføring eller vatn. Foto 27.09.2016 Øystein Folden for Bioreg AS ©.

Figur 13. Biletet er tatt frå nord for Kvalsвика. Nerlandshornet ligg litt til venstre for midten, Terneneset er langt bak til høgre, med Skorpa i bakgrunnen. Skråninga frå Nerlandshornet til Terneneset blir beita om våren. Foto 26.09.2016 Øystein Folden for Bioreg AS ©.

Figur 14. Frå Kalddalen, Langeneset i bakgrunnen. I bekkedraget og stadvis i lia sør for dette er det tydeleg kalkpåverknad på vegetasjonen. Vegetasjonen har stor variasjon, og mykje har behov for sviing. Foto 27.09.2016 Øystein Folden for Bioreg AS ©.

Figur 15. Posisjon 32VLQ2126917255. Restane av ei torvsjå, Vardemyra bak og Skagetåa heilt i bakgrunnen. Vardemyra, og også noko av skråninga ovanfor er mykje påverka av tidlegare torvtekt. På flata er det mykje gras, i lisida lyng som i store parti er grov og har behov for å verta svidd. Høgare opp er det låg lyng som vinden og beitinga held nede. Det finst også område med mykje einer. Foto 27.09.2016 Øystein Folden for Bioreg AS ©.

Figur 16. Frå skilta stikryss sør for Vardemyra. Plantinga av bergfuru ligg som ei mørk bot inn i kystlyngheia og er opphav til frøspreiing av bergfuru inn i kystlyngheia. I bakgrunnen frå venstre Skagetåa, så Skorpa bakom og Rjåhornet til høgre. Foto 27.09.2016 Øystein Folden for Bioreg AS ©.

Figur 17. Frå torvtaksområde tilhøyrande Koparstad vist på flyfoto på fig 6. Det er opplagt at ein del av desse skarpe overgangane mellom myrprega område og kystlynghei i hellande terreng, som for det meste er ganske glidande, ikkje er naturlege. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg © 11.06.2016.

Figur 18. Frå ei av holene på Skageneset. Her heng havburkne (NT) frå sprekkene i taket. På golvet ligg tjukke lag med geitemøkk. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg © 13.06.2016

Figur 19. Frå eit av plantefelta med sitkagran i nærleiken av Koparstad. Her er restaureringspotensialet for kystlyngheia heller tvilsamt, men ikkje mange metrane unna, i ei glenne i plantefeltet, vaks det purpurlyng. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg © 15.06.2016.

Figur 20. Også inne i plantasjeskogen finst areal med restaurerbar kystlynghei. Biletet er teke like ved vegen opp til Teigetua. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg © 16.06.2016.

Figur 21. Det som er att av grasdekte areal i Skorpesundet (på garden Skorpesund) ligg heilt nede ved sjøen, og er berre små flekkar samanlikna med for 50 år sidan (jf flyfoto fig 5). Steingardane oppe i lia (på eit par plassar markert med raude pilar) er i ferd med å drukne i einer, og osp og andre lauvkratt er på full fart inn. Kristtorn, som også vart registrert her ved naturtypekartlegginga, bør få stå ved eventuell rydding av einer og større tre. Nede mellom steinane i strandsona her står store tuver med ramslauk. Terneneset heilt til venstre i biletet. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg © 13.06.2016.

Figur 22. Stadvis minner heiene aller mest om terrengdekkjande myr som er vanleg på Stadt (som vi så vidt skimtar mellom Skagetåa og Skorpa midt i bildet). Til høgre i bildet er skråningane opp mot Rjåhornet. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg © 11.06.2016.

Figur 23. Føringsplassen ved Teigetua. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg © 16.06.2016.

Figur 24. Fattige, men godt beita finnskjegg- og gulaksenger i mosaikk med lyng like vest for Storevarden. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg © 28.09.2016.

Figur 25. Med slike steinrøyser som disse i liene ovanfor Kalddalsbukta, er det ikkje problem å finne ly for sauene. Vegetasjonen bar mange stader tydeleg preg av at sauene brukte å stå der. I bakgrunnen ser ein Teigetua med antenna, Remøya til venstre og Fosnavåg bakerst i biletet. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg © 28.09.2016.

Figur 26. Dalen nord for Rjåhornet er i fylgje Egil Kvalsvik ein viktig vinterbeiteplass for sauene. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg © 27.09.2016.

9. Artsliste

Artslista er felles for lokalitetene Skorpesundet, Andbøvika, Kaldalsbukta og Storevarden. Det finst i alt ca. 600 observasjonar av artar lagt inn på Artskart, fordelt på 257 artar. Dato er når arten sist er sett (og registrert i Artskart).

LC	<i>Cicindela campestris</i>	grøn sandjeger	Biller	15.07.2010
LC	<i>Arion ater</i>	svartskogsnegl	Blautdyr	27.09.2016
NT	<i>Carduelis flavirostris</i>	bergirisk	Fugl	09.08.2013
LC	<i>Gallinago gallinago</i>	enkeltbekkasin	Fugl	27.09.2016
NT	<i>Larus canus</i>	fiskemåke	Fugl	01.07.1984
LC	<i>Troglodytes troglodytes</i>	gjerdesmett	Fugl	04.10.2014
LC	<i>Carduelis chloris</i>	grønfinnk	Fugl	09.08.2013
LC	<i>Ardea cinerea</i>	gråhegre	Fugl	27.06.2011
LC	<i>Passer domesticus</i>	gråsporv	Fugl	27.06.2011
LC	<i>Turdus pilaris</i>	gråtrost	Fugl	28.01.2006
LC	<i>Morus bassanus</i>	havsula	Fugl	04.10.2014
LC	<i>Haliaeetus albicilla</i>	havørn	Fugl	27.06.2011
LC	<i>Pluvialis apricaria</i>	heilo	Fugl	04.10.2014
LC	<i>Anthus pratensis</i>	heipiplerke	Fugl	16.07.2015
LC	<i>Prunella modularis</i>	jernsporv	Fugl	04.07.2012
EN	<i>Rissa tridactyla</i>	krykkje	Fugl	04.10.2014
LC	<i>Corvus cornix</i>	kråke	Fugl	09.08.2013
LC	<i>Phylloscopus trochilus</i>	lauvsongar	Fugl	04.07.2012
LC	<i>Turdus philomelos</i>	måltrast	Fugl	04.10.2014
LC	<i>Tetrao tetrix</i>	orrfugl	Fugl	27.09.2016
LC	<i>Corvus corax</i>	ravn	Fugl	27.09.2016
LC	<i>Turdus torquatus</i>	ringtrast	Fugl	14.09.2015
LC	<i>Scolopax rusticola</i>	rugde	Fugl	18.01.2009
LC	<i>Tringa totanus</i>	raudstilk	Fugl	08.08.2013
LC	<i>Erithacus rubecula</i>	raudstrupe	Fugl	18.01.2009
LC	<i>Turdus iliacus</i>	raudvingetrast	Fugl	28.01.2006
LC	<i>Anthus petrosus</i>	skjærpiplerke	Fugl	27.06.2011
LC	<i>Gavia stellata</i>	smålom	Fugl	01.01.2012
LC	<i>Oenanthe oenanthe</i>	steinskvett	Fugl	16.07.2015
LC	<i>Stercorarius skua</i>	storjo	Fugl	16.07.2015
LC	<i>Phalacrocorax carbo</i>	storskarv	Fugl	04.10.2014
VU	<i>Numenius arquata</i>	storspove	Fugl	27.06.2011
NT	<i>Sturnus vulgaris</i>	stare	Fugl	04.10.2014
LC	<i>Larus marinus</i>	svartbak	Fugl	30.06.1994
NA	<i>Corvus corone</i>	svartkråke	Fugl	27.06.2011
EN	<i>Saxicola rubicola</i>	svartstrupe	Fugl	07.05.2005
LC	<i>Turdus merula</i>	svarttrast	Fugl	04.07.2012
LC	<i>Haematopus ostralegus</i>	tjeld	Fugl	27.06.2011
LC	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>	toppskarv	Fugl	04.10.2014
LC	<i>Sylvia communis</i>	tornsongar	Fugl	27.06.2011
NT	<i>Stercorarius parasiticus</i>	tjuvjo	Fugl	30.06.1994
NT	<i>Somateria mollissima</i>	ærfugl	Fugl	04.10.2014
LO	<i>Pinus uncinata</i>	bergfuru	Karplanter	27.09.2016

LC	<i>Betula pubescens</i>	bjørk	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Tofieldia pusilla</i>	bjørnebrodd	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Blechnum spicant</i>	bjørnekam	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Trichophorum cespitosum</i>	bjørneskjegg	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>	blankburkne	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Vaccinium uliginosum</i>	blokkebær	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Carex livida</i>	blystarr	Karplanter	05.07.2015
LC	<i>Polygala vulgaris</i>	blåfjør	Karplanter	07.08.1969
LC	<i>Campanula rotundifolia</i>	blåklokke	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Succisa pratensis</i>	blåknapp	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Carex flacca</i>	blåstarr	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Molinia caerulea</i>	blåtopp	Karplanter	27.09.2016
SE	<i>Cotoneaster bullatus</i>	bulkemispel	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Jacobaea aquatica</i>	dikesvineblom	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Eriophorum angustifolium</i>	duskmyrull	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Betula nana nana</i>	dvergbjørk	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Selaginella selaginoides</i>	dvergjamne	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Aira praecox</i>	dvergsmyle	Karplanter	13.06.2010
LC	<i>Juniperus communis</i>	einer	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Geum rivale</i>	enghumleblom	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Equisetum pratense</i>	engsnelle	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Carex hostiana</i>	engstarr	Karplanter	13.06.2010
HI	<i>Lysimachia punctata</i>	fagerfredlaus	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Hypericum pulchrum</i>	fagerperikum	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Nardus stricta</i>	finnskjegg	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Hypericum maculatum</i>	firkantperikum	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Diphasiastrum alpinum</i>	fjelljamne	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Huperzia appressa</i>	fjell-lusegras	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Alchemilla alpina</i>	fjellmarikåpe	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Silene acaulis</i>	fjellsmelle	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Oxyria digyna</i>	fjellsyre	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Saussurea alpina</i>	fjelltistel	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Armeria maritima</i>	fjørekkoll	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Gymnocarpium dryopteris</i>	fugletelg	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Vicia cracca</i>	fuglevikke	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Scorzoneroides autumnalis</i>	føllblom	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Festuca vivipara</i>	geitsvingel	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Oxalis acetosella</i>	gaukesyre	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Ranunculus flammula</i>	grøftesoleie	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Carex demissa</i>	grønstarr	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Saxifraga aizoides</i>	gulsildre	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Potentilla anserina anserina</i>	gåsemure	Karplanter	27.09.2016
PH	<i>Hylotelephium telephium</i>	hagesmørbutikk	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Lychnis flos-cuculi</i>	hanekam	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Corylus avellana</i>	hassel	Karplanter	15.01.2009
NT	<i>Asplenium marinum</i>	havburkne	Karplanter	15.01.2009
LC	<i>Polygala serpyllifolia</i>	heiblåfjør	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Juncus squarrosus</i>	heisiv	Karplanter	27.09.2016

LC	Carex binervis	heistarr	Karplanter	27.09.2016
LC	Phegopteris connectilis	hengeveng	Karplanter	27.09.2016
LC	Hippuris vulgaris	hesterumpe	Karplanter	27.09.2016
LC	Hymenophyllum peltatum	hinnebregne	Karplanter	15.06.2016
LC	Andromeda polifolia	kvitlyng	Karplanter	27.09.2016
LC	Antennaria dioica	kattefot	Karplanter	05.07.2015
LC	Erica tetralix	klokkelyng	Karplanter	27.09.2016
LC	Juncus conglomeratus	knappsiv	Karplanter	27.09.2016
LC	Danthonia decumbens	knegras	Karplanter	27.09.2016
LC	Lathyrus linifolius	knollerteknapp	Karplanter	27.09.2016
LC	Polygonatum verticillatum	kranskonvall	Karplanter	07.08.1969
LC	Empetrum nigrum	kreking	Karplanter	27.09.2016
LC	Ilex aquifolium	kristorn	Karplanter	15.01.2009
LC	Juncus bulbosus bulbosus	krypsiv	Karplanter	27.09.2016
LC	Primula vulgaris	kusymre	Karplanter	27.09.2016
LC	Hypochaeris radicata	kystgrisøre	Karplanter	27.09.2016
LC	Chrysosplenium oppositifolium	kystmaigull	Karplanter	13.06.2010
LC	Veronica officinalis	legeveronika	Karplanter	27.09.2016
LC	Carex pulicaris	loppestarr	Karplanter	27.09.2016
LC	Brachypodium sylvaticum	lundgrønaks	Karplanter	15.01.2009
LC	Huperzia selago	lusegras	Karplanter	27.09.2016
LC	Arctostaphylos uva-ursi	mjølbær	Karplanter	27.09.2016
LC	Filipendula ulmaria	mjødurt	Karplanter	27.09.2016
LC	Cirsium palustre	myrtistel	Karplanter	27.09.2016
LC	Dryopteris filix-mas	ormetelg	Karplanter	27.09.2016
LC	Populus tremula	osp	Karplanter	15.01.2009
SE	Acer pseudoplatanus	platanlønn	Karplanter	27.09.2016
LC	Erica cinerea	purpurlyng	Karplanter	27.09.2016
LC	Dryopteris affinis	raggetelg	Karplanter	23.09.2014
LC	Allium ursinum	ramsløk	Karplanter	13.06.2010
LC	Digitalis purpurea	revebjølle	Karplanter	07.08.1969
LC	Sorbus aucuparia	rogn	Karplanter	27.09.2016
LC	Narthecium ossifragum	rome	Karplanter	27.09.2016
LC	Rhodiola rosea	rosenrot	Karplanter	27.09.2016
LC	Drosera rotundifolia	rundsoldogg	Karplanter	27.09.2016
LC	Arctous alpinus	rypebær	Karplanter	27.09.2016
LC	Silene dioica	raud jonsokblom	Karplanter	27.09.2016
LC	Saxifraga oppositifolia	raudsildre	Karplanter	27.09.2016
LC	Calluna vulgaris	røsslyng	Karplanter	27.09.2016
LC	Polypodium vulgare	sisselrot	Karplanter	27.09.2016
SE	Picea sitchensis	sitkagran	Karplanter	27.09.2016
LC	Scutellaria galericulata	skjoldbærar	Karplanter	27.09.2016
LC	Athyrium filix-femina	skogburkne	Karplanter	27.09.2016
LC	Solidago virgaurea virgaurea	skoggullris	Karplanter	27.09.2016
LC	Lysimachia europaea	skogstjerne	Karplanter	27.09.2016
LC	Geranium sylvaticum	skogstorkenebb	Karplanter	27.09.2016
LC	Chamaepericlymenum suecicum	skrubbær	Karplanter	27.09.2016
LC	Carex nigra nigra	slåtestarr	Karplanter	27.09.2016

LC	<i>Plantago lanceolata</i>	smalkjempe	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Utricularia minor</i>	småblærerot	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Rhinanthus minor</i>	småengkall	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Geranium robertianum</i>	stankstorkenebb	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Carex echinata</i>	stjernestarr	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Luzula sylvatica</i>	storfrytle	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Tripleurospermum maritimum</i>	strandbalderbrå	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Ligusticum scoticum</i>	strandkjeks	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Plantago maritima</i>	strandkjempe	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Silene uniflora</i>	strandsmelle	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Lycopodium annotinum</i>	stri kråkefot	Karplanter	27.09.2016
LO	<i>Sambucus nigra</i>	svarthyll	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Bartsia alpina</i>	svarttopp	Karplanter	27.09.2016
SE	<i>Sorbus intermedia</i>	svensk asal	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Carex dioica</i>	særbustarr	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Deschampsia cespitosa cespitosa</i>	sølvbunke	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Potentilla erecta</i>	tepperot	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Pinguicula vulgaris</i>	tettegras	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Lotus corniculatus</i>	tirltunge	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Bellis perennis</i>	tusenfryd	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	tyttebær	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Valeriana sambucifolia</i>	vendelrot	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Lonicera periclymenum</i>	vivendel	Karplanter	27.09.2016
LC	<i>Cladonia amaurocraea</i>	begepigglav	Lav	13.05.2010
LC	<i>Sphaerophorus globosus</i>	brun korallav	Lav	27.09.2016
LC	<i>Cetraria islandica</i>	islandslav	Lav	27.09.2016
NT	<i>Pectenata atlantica</i>	kystblåfjelllav	Lav	23.01.2011
LC	<i>Peltigera britannica</i>	kystgrønnlever	Lav	13.05.2010
NT	<i>Fuscopannaria mediterranea</i>	olivenlav	Lav	16.01.2009
NT	<i>Enchylium bachmanianum</i>	tannjordglye	Lav	16.06.2016
LC	<i>Chiloscyphus polyanthos</i>	bekkeblonde	Mosar	12.06.2009
LC	<i>Rhizomnium punctatum</i>	bekkerundmose	Mosar	15.06.2016
LC	<i>Bryum pseudotriquetrum</i>	bekkevrangmose	Mosar	13.05.2010
LC	<i>Plagiochila porelloides</i>	berghinnemose	Mosar	13.05.2010
LC	<i>Amphidium mougeotii</i>	bergpolstermose	Mosar	13.05.2010
LC	<i>Sarmentypnum sarmentosum</i>	blodnøkkemose	Mosar	23.09.2014
LC	<i>Philonotis arnellii</i>	doggekjeldmose	Mosar	15.06.2016
LC	<i>Hookeria lucens</i>	dronningmose	Mosar	15.06.2016
LC	<i>Fissidens bryoides</i>	dverglommemose	Mosar	12.06.2009
LC	<i>Bartramia pomiformis</i>	eplekulemose	Mosar	15.06.2016
LC	<i>Hylocomium splendens</i>	etasjemose	Mosar	13.05.2010
LC	<i>Aneura pinguis</i>	feittmose	Mosar	13.05.2010
LC	<i>Polytrichum strictum</i>	filtbjørnemose	Mosar	12.06.2009
LC	<i>Racomitrium ericoides</i>	fjørgråmose	Mosar	27.09.2016
LC	<i>Lejeunea cavifolia</i>	glansperlemose	Mosar	13.05.2010
LC	<i>Metzgeria furcata</i>	gulband	Mosar	13.05.2010
LC	<i>Breutelia chrysocoma</i>	gullhårmose	Mosar	15.06.2016
LC	<i>Tomentypnum nitens</i>	gullmose	Mosar	13.05.2010

LC	Racomitrium lanuginosum	heigråmose	Mosar	27.09.2016
LC	Anastrepta orcadensis	heimose	Mosar	15.06.2016
LC	Ctenidium molluscum	kammose	Mosar	13.05.2010
LC	Radula complanata	krinsflatmose	Mosar	27.11.2005
LC	Plagiomnium undulatum	krusfagermose	Mosar	15.06.2016
LC	Homalothecium sericeum	krypsilkemose	Mosar	15.06.2016
LC	Racomitrium ellipticum	kulegråmose	Mosar	15.06.2016
LC	Pterogonium gracile	kveilmose	Mosar	15.01.2009
LC	Metzgeria conjugata	kystband	Mosar	27.09.2016
LC	Polytrichastrum formosum	kystbinnemose	Mosar	13.05.2010
LC	Calypogeia arguta	kystflak	Mosar	15.06.2016
LC	Plagiothecium undulatum	kystjammemose	Mosar	27.09.2016
LC	Rhytidiadelphus loreus	kystkransmose	Mosar	13.05.2010
LC	Pogonatum aloides	kystkrukkemose	Mosar	12.06.2009
LC	Mnium hornum	kysttornemose	Mosar	12.06.2009
LC	Scapania gracilis	kysttvebladmose	Mosar	15.06.2016
LC	Barbilophozia floerkei	lyngskjeggemose	Mosar	13.05.2010
LC	Frullania tamarisci	matteblæremose	Mosar	13.05.2010
LC	Hypnum cupressiforme	matteflette	Mosar	13.05.2010
LC	Marsupella emarginata	mattehutmose	Mosar	13.05.2010
LC	Isothecium myosuroides	musehalemose	Mosar	15.06.2016
LC	Aulacomnium palustre	myrfiltmose	Mosar	23.09.2014
LC	Mylia anomala	myrmuslingmose	Mosar	12.06.2009
LC	Cladopodiella fluitans	myrsnutemose	Mosar	13.05.2010
LC	Pseudoscleropodium purum	narremose	Mosar	15.06.2016
LC	Campylopus atrovirens	pelssåtemose	Mosar	13.05.2010
LC	Ulota phyllantha	piggknoppgullhette	Mosar	15.06.2016
LC	Blepharostoma trichophyllum	piggrådsmose	Mosar	13.05.2010
LC	Leiocolea heterocolpos	piskflik	Mosar	12.06.2009
LC	Distichium capillaceum	puteplanmose	Mosar	15.06.2016
LC	Polytrichum piliferum	rabbebjørnemose	Mosar	13.05.2010
LC	Schistidium papillosum	raudblomstermose	Mosar	13.05.2010
LC	Scorpidium revolvens	raudmakkemose	Mosar	13.05.2010
LC	Blindia acuta	rødmesigmose	Mosar	13.05.2010
LC	Fissidens adianthoides	saglommemose	Mosar	13.05.2010
LC	Pseudotaxiphyllum elegans	skimmermose	Mosar	12.06.2009
LC	Preissia quadrata	skjøtmose	Mosar	15.06.2016
LC	Barbilophozia barbata	skogskjeggemose	Mosar	12.06.2009
LC	Bazzania tricrenata	småstylte	Mosar	15.06.2016
LC	Fissidens osmundoides	stivlommemose	Mosar	13.05.2010
LC	Scorpidium scorpioides	stormakkemose	Mosar	17.06.2016
LC	Bazzania trilobata	storstylte	Mosar	15.06.2016
LC	Palustriella falcata	stortuffmose	Mosar	15.06.2016
LC	Diplophyllum albicans	stripefoldmose	Mosar	13.05.2010
LC	Calliergonella cuspidata	sumpbroddmose	Mosar	15.06.2016
LC	Conocephalum conicum	sumpkrokodillemose	Mosar	13.05.2010
LC	Riccardia chamedryfolia	sumpsaftmose	Mosar	13.05.2010
LC	Philonotis fontana	teppekjeldemose	Mosar	13.05.2010

LC	<i>Douinia ovata</i>	vengemose	Mosar	27.11.2005
NT	<i>Glyphomitrium daviesii</i>	øygardsmose	Mosar	16.06.2016
VU	<i>Lutra lutra</i>	oter	Pattedyr	15.01.2009
LC	<i>Macrothylacia rubi</i>	bringebærspinnar	Sommarfuglar	27.09.2016
LC	<i>Autographa gamma</i>	gammafly	Sommarfuglar	05.07.2015
LC	<i>Ematurga atomaria</i>	lyngmålar	Sommarfuglar	06.07.2015
LC	<i>Boloria aquilonaris</i>	myrperlemorvinge	Sommarfuglar	05.07.2015
LC	<i>Mycena flavoalba</i>	elfenbenshette	Sopp	23.09.2014
LC	<i>Clavulinopsis helvola</i>	gul småkøllesopp	Sopp	27.09.2016
LC	<i>Hygrocybe chlorophana</i>	gul vokssopp	Sopp	23.09.2014
LC	<i>Geoglossum starbaeckii</i>	jordtunge	Sopp	21.09.1993
LC	<i>Hygrocybe conica</i>	kjeglevokssopp	Sopp	27.09.2016
LC	<i>Claviceps purpurea</i>	mjøldrøye	Sopp	27.09.2016
NT	<i>Gymnopilus odini</i>	oransje bålbitersopp	Sopp	21.09.1993
LC	<i>Cystoderrella granulosa</i>	raudbrun grynhatt	Sopp	21.09.1993
LC	<i>Geoglossum fallax</i>	skjeljordtunge	Sopp	21.09.1993
LC	<i>Geoglossum glutinosum</i>	sleip jordtunge	Sopp	21.09.1993
LC	<i>Psilocybe semilanceata</i>	spiss fleinsopp	Sopp	23.09.2014
LC	<i>Cheilosia vicina</i>	oppstopperblomsterflue	Tovingar	07.08.1993
LC	<i>Bombus lucorum</i>	lys jordhumle	Veps	21.07.1957
	<i>Andrena</i>	sandbier		21.07.1957

10. Veiledning til skjøtelsesplanskjemane

Skjøtelsesplanmalen er delt inn i ulike deler, der del 2.0, 3.5 og 3.6. fylles ut av fagkyndig kartlegger, og del 2.1. fylles ut av grunneier/bruker, eventuelt i samarbeid med fagkyndig kartlegger. Del 2 skal gi en generell beskrivelse av naturgrunnlaget innenfor lokaliteten, og en enkel beskrivelse av dagens drift. Del 3 omhandler skjøtsel av lokaliteten, og oppfølgingen av denne. Del 2 og 3 er innrettet for grunneier/bruker og forvaltningen. Del 5 gir en beskrivelse av naturtypene som inngår i drifta, og genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i naturbase. For søkbare egenskaper er det viktig at de begrepene og kodene som er oppgitt brukes (egenskaper merket med * er her obligatoriske). Områdebeskrivelse og beskrivelse av skjøtsel skal være ren tekst som ikke blir søkbar. For mer utfyllende forklaringer for beskrivelse av naturtypen kystlynghei med respektive grunntyper, se Natur i Norge (NiN) ([www.artsdatabanken](http://www.artsdatabanken.no)) og for verdisetning og påvirkningsfaktorer, se DN-håndbok 13 (2. utgave 2006) (www.miljodirektoratet.no).

Del 2. Om naturgrunnlaget og dagens drift på lokaliteten

Denne delen skal i hovedsak fylles ut av grunneier/bruker selv, eller av fagkyndig kartlegger i samarbeid med grunneier/bruker. Delen er utformet slik at den samler viktig informasjon for grunneier/bruker, Mattilsynet og for fagkyndig kartlegger som skal utforme forslag til skjøtelsesplan i dialog med grunneier/bruker del 3.

2.1 Kort områdebeskrivelse av Storevarden

Fylles ut av fagkyndig kartlegger.

Tekst: Her skal man gi en generell beskrivelse av lokalitetens naturgrunnlag, og da med vekt på hvilke naturtyper som finnes innenfor lokaliteten. Beskrivelsen er ment for grunneier/bruker, og vil ha noe overlapp med områdebeskrivelsen i kapittel 5.

Figur: Lag kartutsnitt av lokaliteten. Tegn polygon for ulike naturtyper (eventuelt mosaikker mellom naturtyper) dersom dette lar seg gjøre. Annen informasjon som gjerne kan kartfestes er: sviflater (med årstall for sviing), gjerdet, vannkilder, fôringsplass m.m.

2.2 Driftsbeskrivelse

Denne delen fylles ut av grunneier/bruker, eventuelt i samarbeid med fagkyndig kartlegger.

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse: Dato for ferdigstilling av B-spesiell del

Beskriv dagens beite: Lag en kort beskrivelse av hvor dyrene går på beite, og hva slags type beite dette er. Dersom dyrene flyttes rundt på ulike delområder/øyer, få frem dette, bruk gjerne kart. Dersom det inngår andre naturtyper enn kystlynghei på beite, slik som f. eks strandeng, eller tidligere/nåværende overflatedyrket mark, nevnt dette.

Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene: Beskriv hvor mange dyr det er på beitet/delområdene av beitet. Dersom det er ulikt beiteantall på beitet/delområdene av beitet, nevnt dette.

Beskriv nåværende opplegg for sviing: Beskriv om det er tradisjon for sviing i området. Beskriv, eller tegn inn på kart hvor det har vært svidd de siste årene, inkludert størrelse på sviflatene. Noter antatt rotasjonslengde for sviing (hvor lang tid det vil være mellom hver gang samme kystlynghei areal skal svies).

Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing?: Noter ned om det utføres andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing, slik som f. eks. rydding av busker og kratt, fjerning av problemfylte arter m.m.

Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere?: Beskriv om det er gjort vesentlige endringer i dagens skjøtsel i forhold til skjøtsel utført for området tidligere. Er det eksempelvis gjort endringer i beitebruk, lyngsviing, slått eller høsting.

Er det noe ved dagens skjøtsel du mener bør endres?: Dette kan vurderes med grunnlag i holdvurderinger og slaktevekt på dyr, grad av avbeitet vegetasjon og tråkkskader, vegetasjons sammensetting m.m.

Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området?: Beskriv om skjøtselen må tilpasses forhold og/eller verdier som kulturminner, vern, sjeldne arter, problemfylte arter etc. Dette kan være forhold/verdier som eksempelvis ikke tåler beite og/eller lyngsviing, eller hvor skjøtsel må tilpasses spesielle perioder gjennom året etc.

Beskriv rutiner for tilsyn og sanking: Beskriv hvordan tilsynet med dyr og sanking er planlagt, gjerne med vekt på spesielle forhold som lamming, perioder med dårlig værforhold m.m.

Beskriv tilgang til ly på beite: Beskriv om det finnes naturlige ly for dyra på beitet og/eller delområdene av beitet, eller om det er satt opp ly for dyrene. Merk gjerne av på kart.

Beskriv rutiner for eventuell nødføring og plassering av fôrplass: Forklar hvordan rutine-ene for eventuell nødføring, eksempelvis om det må kjøpes inn fôr eksternt eller finnes tilgjengelig på bruket, og om fôret skal transporteres til beitet med traktor eller båt osv. Dersom det er etablert permanent fôrplass, kan denne gjerne tegnes inn på kart.

Beskriv vanntilgang til dyra på beite: Forklar om det finnes naturlig vanntilgang til dyra på beitet/delområder av beitet gjennom året (merk gjerne av på kart), og dersom ikke, beskriv hvordan vanntilgang håndteres.

Relevante tillatelser fra Mattilsynet: Nevn om det er gitt relevante dispensasjoner/tillatelser fra Mattilsynet, slik som eksempelvis dispensasjon til utegang uten tjenlig oppholdsrom.

Driften gjennom året – legg til aktiviteter: Legg til aktiviteter som hører til årshjulet i driften, slik som flere sankinger, holdvurderinger, flytting av dyr, uttak av ungdyr m.m. Eksempel på årshjul er gitt i Villsauboka (se eksempel i vedlegg 1, årshjul hentet fra Buer, 2011, side 135).

Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?: Beskriv ønsker for videre driftsstrategi, slik som eksempelvis at man ønsker å øke/reducere besetningen, ta i bruk nye områder (restaurere beiter), planer for nye gjerder/innhegninger m.m.

Andre kommentarer: Dersom det er opplysninger som ikke har kommet frem andre steder, kan disse fylles inn her.

Del 3. Skjøtsel av lokaliteten

Denne delen skal fylles ut av kartlegger/fagkyndig, og det forventes bakgrunnskunnskap om vegetasjonslære og forståelse av hva som er bærekraftig bruk i kystlynghei. Skjøtelsplanen skal utformes etter dialog med grunneier/bruker, og skal være konkret og forståelig for praktisk bruk. Søkbare egenskaper (for Naturbase) og Områdebeskrivelse (for Naturbase og som grunnlag for skjøtelsplan) er i hovedsak ment for forvaltningen, og må følge påkrevd terminologi.

3.5 Mål for skjøtselen på lokaliteten

Utarbeides av fagkyndig kartlegger.

Dato utarbeiding av skjøtelsplan: Dato for ferdigstilt skjøtelsplan.

Dato befaring: Dato for når det ble utført feltbefaring(er).

Dato samtale med grunneier/bruker: Dato for når det var dialog mellom grunneier/bruker og kartlegger/fagkyndig.

Utformet av: Navn på kartlegger/fagkyndig som har utarbeidet skjøtelsplanen ev. hvem som har veiledet arbeidet.

Firma: Hvor kartlegger/fagkyndig er ansatt.

UTM sone/Nord/Øst: Sett inn sone og koordinater for midtpunktet i polygonen/polygonene som er kartlagt.

Gnr/bnr: Oppgi alle gårds og bruksnummer innen lokaliteten som skjøtelsplanen gjelder for. Dette kan være mange for store lokaliteter og områder som ikke er utskiftet. Her kan man få hjelp av kommunen.

Areal (nåværende og etter evt. restaurering): Oppgi areal på lokaliteten ved registrering, om aktuelt angi også areal etter at restaureringstiltak er gjennomført dersom dette vil endre på arealstørrelsen.

Del av verneområde: Det skal noteres om området ligger helt eller delvis innenfor et verneområde.

Hvilket vern: Sett opp hvilket vern det er snakk om.

Finnes det særskilte skjøtelsensyn for området, hvilke: Få frem om det er særskilte skjøtelsensyn som må tas for det gitte området/delområde(r). Dette kan være særskilte verdier/forhold der skjøtelsen må tilpasses, eller hvor man ikke kan utføre normal skjøtsel. Der som området ligger innenfor et verneområde og har konkrete bevaringsmål som vil påvirke skjøtelsen, skal dette beskrives her.

Hovedmål for lokaliteten: Gi en overordnet hovedmålsetting for området.

Konkrete delmål: Gi konkrete delmål for området som bygger opp under hovedmålsettingen.

Ev. spesifikke mål for delområde(r): Gi spesifikke delmål for delområde(r) innenfor området. La disse delområdene komme tydelig frem på kart.

Tilstandsmål arter: Gjelder rødlistearter, karakterarter og totalt antall arter som skal konkretiseres med % økning innen et tidsrom, eks innen 10 år. Er lokaliteten i god hevd vil det være et mål i seg selv å beholde dagens artsinventar og fordeling.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing: Oppgi mål for hvordan man skal bekjempe problemarter og gjengroing innenfor området. Enkelte uønskede arter fremmes av skjøtelsiltak, oppgi mål for hvordan disse skal følges opp etter eventuell skjøtsel.

3.6. Planlagte skjøtelsiltak på lokaliteten

Utarbeides av fagkyndig kartlegger.

3.6.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtelsiltak, beiting: Gi en beskrivelse av generelle tiltak for beiting i området/delområder, slik som antall daa per beitedyr, veksling av beitetrykk gjennom året, styrt beitebruk/flytting av dyr m.m. (jf. kap 3.2 og kap. 10 Skjøtelseshandboka).

Kostnadsversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtelsiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtelsplanen spesifikke tiltak skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes. Tiltak og kostnader for sviing, restaureringstiltak og andre skjøtelsiltak blir gitt i 3.6.2-3.6.4.

Utstyrskrav knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting: Spesielle behov for utstyr til beiting eller tilrettelegging for beiting, slik som gjerder, grunder, innhegning, førplass, enkle kaianlegg m.m.

3.6.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtelsiltak med sviing: Gi en beskrivelse av generelle tiltak for sviing i området, slik som hva som er anbefalt størrelse på sviflatene, om det er områder som skal prioriteres frem for andre i forhold til sviing, hva slags rotasjonssykluser som passer for området, om det er spesielle hensyn eller oppfølginger som skal tas etter sviing m.m. (jf. kap. 3.3, kap. 10 Skjøtelseshandboka og vedlegg 2, Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO).

Kostnadsversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtelsiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtelsplanen spesifikke tiltak

skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes.

Utstyrskrav knyttet til sviing: Spesielle behov for utstyr til sviing, slik som brannvifter, gassbrenner, kurs, innleid hjelp m.m.

3.6.3 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av restaureringstiltak: Gi en beskrivelse av restaureringstiltak for området, slik som sviing av degenererende lyng, oppfølging av sviflater der røsslyng i større grad regenererer ved hjelp av frøspiring (og ikke rotskudd), tilpasning av beitetrykk til områder i restaureringsfase, ringbarking og midlertidig plassering av kvisthauger m.m.

Kostnadsoversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtselstiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtelsesplanen spesifikke tiltak skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes.

Utstyrskrav knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter: Spesielle behov for utstyr til rydding/slått/fjerning av problemarter, slik som slåmaskin, ryddesag m.m.

3.6.4 Andre planlagte skjøtselstiltak

Beskrivelse av andre tiltak utover beiting og sviing: Gi en beskrivelse av generelle tiltak utover beiting og sviing, slik som slått (spesifikke lokale slåttetidspunkt, behandling og/eller fjerning av høyvet, slått hvert år eller sjeldnere, eventuelt før- og etterbeiting, valg av husdyr-rase, antall beitedyr, tidsperioder for beiting osv.), lauving/styving (tidspunkt, behandling av kvister osv.), rydding av busker og kratt, fjerning av uønskede arter/frøkilder m.m. Ta også med om det finnes spesielle *skjøtselshensyn* knyttet til kulturminner, styvingstrær, hi/reir, fuktområder, adkomst til lokalitet, utkjøring av tømmer/ved, eiendomsstruktur osv.

Kostnadsoversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtselstiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtelsesplanen spesifikke tiltak skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes.

Utstyrskrav: Behov for annet utstyr som ikke er tatt med tidligere i pkt 3.6.1-3.6.3.

3.7 Oppfølging av skjøtelsesplanen

Utarbeides av fagkyndig kartlegger.

Skjøtelsesplanen skal evalueres innen x år: Det bør angis årstall for evaluering av tiltakene igangsatt etter skjøtelsesplanen.

Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Dersom det er aktuelt med supplerende registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper så nevnes dette her.

Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert: Oppgi om det finnes pågående eller avsluttede tiltak som allerede har fått tildelt tilskudd i området.

Skjøtelsesavtale parter: Oppgi hvilke parter som inngår i skjøtelsesavtalen.

Ansvar: Navn på person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsesplanen, eks grunneier/bruker for gjennomføring av tiltak, samt person i forvaltningen for oppfølging av skjøtelsesavtaler med mer.

Del 5. Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten

Søkbare egenskaper (for naturbase):

***Navn på lokaliteten:** Offisielle stedsnavn etter vedtatte rettskrivingsnormer, dvs. normalt navn fra kartblad i M711-serien. Ved bruk av navn fra økonomisk kartverk oppgis i tillegg

nærmeste stedsnavn på M711-kart. Eventuelt med støttenavn i tillegg (dvs. lokale stedsnavn som ikke står på kart, eller områdenavn).

Kommune: Oppgi kommunenavn.

***Områdenr.:** Løpenummer. Nummeret skal være unikt (to geografisk atskilte områder kan ikke ha samme nummer) og vil i en fylkes-/nasjonal sammenstilling starte med kommunenummeret.

ID i naturbase: Oppgis hvis området ligger i Naturbase fra før.

***Registrert i felt av: (Inventør/kartlegger):** Angi alle som har vært med på å fremskaffe primærdata i felt.

Dato: Dato for registrering(er) i felt

***Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder:** Angi årstall for ev. tidligere kartlegging av lokalitet. Få fram om lokaliteten har blitt undersøkt gjentatte ganger. Referanse til rapporter settes opp under «Kilder» mot slutten av dokumentet.

Skjøtselsavtale, årstall for når inngått og når utløpt: Oppgi om det finnes skjøtselsavtale(r) for området, og varighet for denne/disse.

***Hovednaturtype:** Hovednaturtype og tilleggsnaturtyper oppgis etter Natur i Norge (NiN) i prosentvis fordeling mellom naturtypene. Se <http://www.artsdatabanken.no/naturinorge>.

Kilde: Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509.

En lokalitet kan inneholde en småskala mosaikk mellom naturtyper som det er vanskelig å avgrense, og der avgrensingen har liten praktisk betydning for planlegging og forvaltning. Lokaliteten plasseres da i den naturtypen det er mest av, eller den som er viktigst. Andre naturtyper registreres da som mosaikk (helst med prosentandeler). Usikkerheter i valg av naturtyper utdypes i områdebeskrivelsen.

***Grunntyper etter NiN:** Her oppgis grunntypene av hovedtypen kystlynghei, etter Natur i Norge, for målestokk 1:5000. For kystlynghei er dette tilsammen 6 grunntyper; Kalkfattig baklihei T34-C-1, Kalkfattige kystlyngheier T34-C-2, Intermediær baklihei T34-C-3, Intermediære kystlyngheier T34-C-4, Svakt kalkrike kystlyngheier T34-C-5 og Sterkt kalkrike kystlyngheier T34-C-6. Kilde: Halvorsen, R., Bendiksen, E., Bratli, H., Bryn, A., Jordal, J.B., Svalheim, E.J., Vandvik, V., Velle, L.G., & Øien, D.-I. 2015. Beskrivelser av utvalgte enheter for kartlegging i målestokk 1:5000 etter NiN versjon 2.0 og artslister som viser diagnostiske arters fordeling langs viktige lokale komplekse miljøvariabler. – Natur i Norge, Kartleggingsveileder (versjon 2.0.3), Del C4: 1–111. Usikkerheter i valg av grunntyper utdypes i områdebeskrivelsen.

***Verdi:** A, B, C. Usikkerhet og gradering angis i områdebeskrivelsen. Se Miljødirektoratets Veileder for kartlegging, verdisetting og forvaltning av naturtyper på land og i ferskvann. Utkast til faktaark 2015 – Kulturmark. Versjon 7. august 2015. http://www.miljodirektoratet.no/Global/dokumenter/tema/arter_og_naturtyper/Faktaark%20-%20Kulturmark.pdf

Annen dokumentasjon: Oppgi om det finnes eller har blitt samlet annen dokumentasjon, slik som bilder, belagte arter, og hvor disse finnes.

Påvirkningsfaktorer (tekniske inngrep m.m.): Etter liste i vedlegg 11 i Kartlegging av naturtyper - verdisetting av biologisk mangfold, DN-håndbok 13, 2. utgave 2006 (oppdatert 2007).

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/DN-handboker/Kartlegging-av-naturtyper---verdisetting-av-biologisk-mangfold/>

***Stedkvalitet:** Avgrensingens nøyaktighet beskrives i 5 kategorier. Sett kryss.

Tilstand (hevnd): For kulturbetingete lokaliteter oppgis tilstanden etter 5-gradert skala. Sett kryss. Under tilstand i områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende beskrivelse.

Bruk: For kulturbetingete lokaliteter oppgis *nåværende* bruk. Sett kryss. I områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende tekst om tidligere og nåværende skjøtsel.

Vegetasjonstyper: Her kan man fylle ut informasjon om hovednaturtyper/grunntyper ved å benytte seg av Vegetasjonstyper i Norge (se Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. NINA, Trondheim).
<http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/temahefte%5C012.pdf>

Områdebeskrivelse:

***Områdebeskrivelse:** Skal være forvaltningsrettet, tilpasset brukeren og må være tilstrekkelig til å kunne begrunne valg av naturtype, verdi og skjøtels- og restaureringstiltak som skal ivareta lokaliteten.

Innledning: Opplysninger om kartleggingen/ skjøtelsplanarbeidet. I hvilken sammenheng kartleggingen er gjort, hva som er gjort tidligere, om den nye beskrivelsen supplerer eller erstatter tidligere beskrivelser og lignende.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Geografisk beliggenhet og supplerende opplysninger til kartet, evt. buffersoner beskrives. Hvor nøyaktig er avgrensningen? Sistnevnte kan variere, både som følge av kartleggingsmetodikk og naturgitte årsaker, og det bør skilles mellom disse to faktorene. Viktige topografiske og geologiske forhold. Viktige naturgitte faktorer som påvirker økosystemets stabilitet (skogbrann, flom, nedbør/luftfuktighet, vind).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Supplerende opplysninger om naturtyper, utforminger og mosaikk oppgis her, samt supplerende opplysninger om truede vegetasjonstyper og evt. andre viktige vegetasjonstyper. Hvis naturtyper/vegetasjonstyper som ikke er prioriterte er inkludert, skal dette nevnes og begrunnes (f.eks. av arronderingsmessige årsaker).

Artsmangfold: Typiske/karakteristiske/dominerende arter. I hagemark/lauveng bør ulike treslag angis, samt deres mengdefordeling. I tillegg kan arter som supplerer eller spesifiserer ytterligere i forhold til naturtype-/vegetasjonstypebeskrivelsen nevnes. Alle sjeldne, kravfulle og rødlistede arter skal listes opp med antall/mengde for artene, samt funnhistorikk.

Bruk, tilstand, påvirkning: Utfyllende opplysninger om tilstand, inngrep, andre påvirkningsfaktorer, historikk og bruk. *Bruk:* Nåværende og tidligere bruk skal beskrives. For tidligere bruk menes tradisjonell drift, (helst tilbake til før krigen). Kontinuitet i bruk/ikke bruk: Angi perioder (årstall) med ev. opphør av drift. Perioder (årstall) med ev. intensivering av drift, eks: flere slåtter pr år, økt gjødsling (type og mengde gjødsel med mer). For *tilstand* angi her eventuell avvikende skjøtsel: Slått men graset ligger igjen, slått ved plenklipping, bare beiting osv. For slåtteyrer er grøfting og slått viktig. For kystlynghei er brenning og beiting viktig. Noter type gjengroingsarter og grad av gjengroing. Avgrens gjerne på ortofoto arealer med preg av forfall. NB: (Dette blir supplerende opplysninger til rubrikken *hevd* ovenfor). *Påvirkningsfaktorer* kan i tillegg registreres som søkbar egenskap for alle naturtyper. For kulturlandskap kan bruk registreres som søkbar egenskap.

Fremmede arter: Forekomst og tiltak. (Hvor de vokser merkes av på ortofoto/kart).

Kulturminner: Forekomst av spesielle kulturminner i lokaliteten, eks bakkemurer, steingjerde, stakksneis osv.

Skjøtsel og hensyn: Skjøtsel er aktive tiltak for å fremme naturverdiene. Hensyn er passive tiltak for å unngå skadelige aktiviteter for lokaliteten, eller visse former for bruk/inngrep som ikke vesentlig påvirker de naturverdiene som skal ivaretas. Er det konkrete forslag og behov for å ta spesielle hensyn utenfor lokaliteten bør det nevnes her. Det gis her en kort oppsummering av det som skrives i skjøtelsplanen om mål for skjøtsel, tilstand, skjøtselstiltak, tidsplan m.m.

Del av helhetlig landskap: Sammenheng med andre områder innenfor et større areal. Det vil ofte være aktuelt å vise til nærmere beskrivelse i dokument eller kilde på faktaarket.

Verdibegrunnelse (Obligatorisk): A, B eller C. Angi kort hvilke faktorer som i størst grad bidrar til verdien som er satt. Eventuell usikkerhet i forhold til verdien bør nevnes. Eventuel-

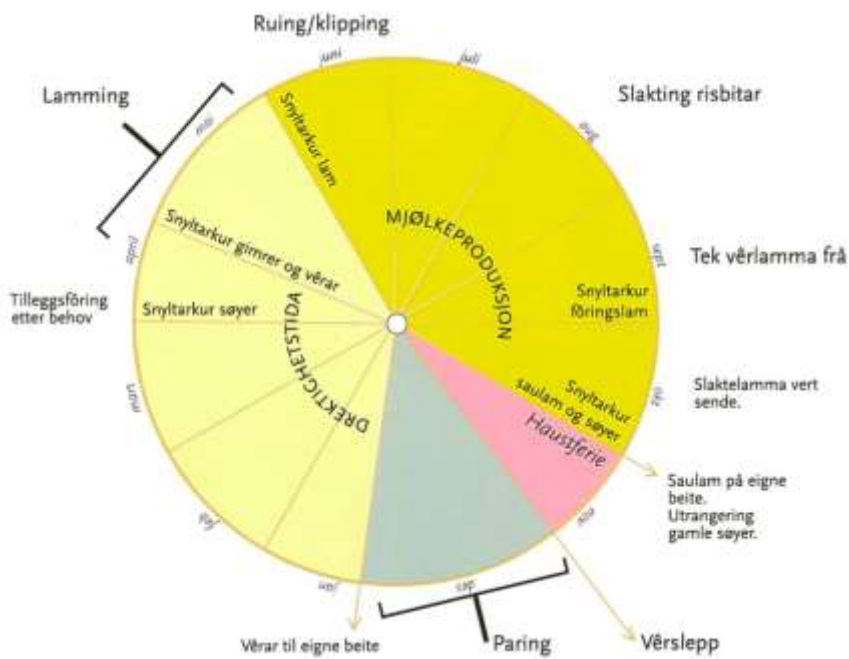
le utviklingstrekk som støtter verdivalget, nevnes. Om lokaliteten har endret verdisetting siden forrige registrering bør dette begrunnes her.

Merknad: Her kan det legges inn uthevet kommentar om at lokaliteten må oppsøkes på nytt, at avgrensingen er for unøyaktig m.m.

Vedlegg 1: Eksempel på villsaudrift gjennom året fra Grøneng (Sogn og Fjordane).

Kilde: Villsauboka Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.

Kommentar: Denne modellen har en noe høy bruk av parasittbehandling. Merk at parasittbehandling og behandling mot utøy (flått og sauekrabbe) må vurderes lokalt.

Vedlegg 2: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO**SNO-retningslinjer for lyngbrenning**

Til: Ansatte i SNO og tjenesteytere

Fra: SNO-sentralt

Dato: Gjeldende fra 2011

Mange verneområder langs kysten innehar store areal med kystlynghei. Dette er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnads-effektiv måte å skjøtte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulike alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best forverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjøtte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeidet. er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjøtte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulike alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best forverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjøtte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeidet.

Før brenning brenning

- Skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten skal foreligge
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom "Forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner". Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning

- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneier skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes
- Planlegg godt hvor det skal brennes – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 m branngate bør ha en bredde på 5-6 m
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april) alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april)
- Ta hensyn til fugl. Brenningen bør skje før hekketiden. I de sørligste delene av kysten er ærfugl og grågås vanligvis i gang med hekking i mars måned, og brenning i slike områder bør derfor være avsluttet innen 15. mars
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden man med vinden
- Ha godt med mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lange skaft, snøskuffer etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneier skal alltid varsles og etter at brenningen er avsluttet